

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

**Problematika návykových látek u dětí ve věku 12 – 15
let na okrese Chrudim**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:
PhDr. Daniela Květenská, Ph.D.

Vypracoval:
Aleš Vašek

Brno 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Problematika návykových látek u dětí ve věku 12 – 15 let na okrese Chrudim“ zpracoval samostatně a použil jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této diplomové práce.

Elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné.

V Brně dne 24. března 2010

Aleš Vašek

Poděkování

Děkuji paní PhDr. Daniele Květenské, Ph.D. za velmi přínosnou a užitečnou metodickou pomoc a poskytované konzultace při zpracování mé diplomové práce.

Také bych chtěl poděkovat své rodině za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytla při zpracování diplomové práce, a které si nesmírně vážím. Dále chci poděkovat pedagogům Institutu mezioborových studií Brno za úsilí, které věnovali mému vzdělávání.

Aleš Vašek

OBSAH

ÚVOD	3
I TEORETICKÁ ČÁST	5
1 ZÁKLADNÍ POJMY	6
1.1 Pojem návyková látka, omamná a psychotropní látka a droga	6
1.2 Charakteristika dětí ve věku 12 – 15 let	8
2 ZÁVISLOSTNÍ CHOVÁNÍ DĚTÍ VE VĚKU 12 – 15 LET	11
2.1 Návykové látky vyskytující se u dětí ve věku 12-15 let	11
2.2 Příčiny užívání návykových látek u dětí ve věku 12 – 15 let	13
2.3 Protiprávní jednání spojené s problematikou návykových látek	15
2.4 Právní úprava postihu dětí a mládeže při drogových deliktech	18
2.5 Další související legislativa	22
2.6 Kazuistika - případ J. K.	24
3 PREVENCE	28
3.1 Druhy prevence	28
3.1.1 Primární prevence	29
3.1.2 Sekundární prevence	30
3.1.3 Terciární prevence	31
3.2 Minimální preventivní program	32
3.3 Preventivní program pro druhý stupeň škol	33
3.4 Školní pravidla jako nástroj prevence	35
3.5 Komunikace rodiny a školy	36
3.7 Policie a prevence	43

II PRAKTICKÁ ČÁST	46
4 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ ROZSAHU ZNEUŽÍVÁNÍ NÁVYKOVÝCH LÁTEK VE VĚKU 12 – 15 LET NA OKRESE CHRUDIM	47
4.1 Stanovení cílů a hypotéz průzkumného šetření	47
4.2 Metody průzkumného šetření	50
4.3 Charakteristika průzkumného souboru	51
4.4 Prezentace výsledků šetření	56
4.5 Komentář a doporučení	64
4.6 Verifikace hypotéz	65
ZÁVĚR	68
RESUMÉ	71
ANOTACE	72
ANNOTATION	73
SEZNAM POUŽITÉ LITEATURY	74
SEZNAM GRAFŮ	79
SEZNAM PŘÍLOH	80

ÚVOD

*Účinky převeliké, když je známe
v svém nitru chová bylina i kámen.
Nic není špatné tak, tak zlé, tak marné,
aby to nebylo i blahodárné,
aniž co dobré, aby zneužito
se zvrhlo v ohavnost, až líto.*

Romeo a Julie v překladu E. A. Saudka

Zneužívání návykových látek patří stále k vážnému společenskému problému, který poškozují zdraví a kvalitu života. Děje se tak nejen u uživatelů těchto látek, ale v důsledku negativních zdravotních, sociálních a ekonomických dopadů, které s jejich užíváním souvisejí, ovlivňuje celou společnost. Vlivem zneužívání návykových látek dochází ke změnám základních životních hodnot, oslabování vůle, narušování mezilidských vztahů a rozpadu rodin, narušování veřejného pořádku a bezpečnosti, ale i k nárůstu společenských nákladů v souvislosti s řešením problémů, který sebou tento problém přináší.

Zneužívání návykových látek se dotýká stále mladší populace, je mezi mládeží rozšířená a dosti i často široce tolerovaná. Tato tolerance je tak vysoká, že některé návykové látky nejsou již za ně považovány nebo jsou jejich rizika různými způsoby snižována či zamlčována.

I přes velmi dobré zpracování problematiky návykových látek v odborné literatuře se stále nedaří efektivně proti tomuto fenoménu bojovat. Proto musí být tomuto problému věnována náležitá pozornost a maximální důraz klást na prevenci právě tam, kde začínají první kontakty s návykovou látkou, tedy mezi mládeží.

Sociální pedagogika se jako vědní disciplína zabývá takovými jevy v současné společnosti, které na ni působí negativně a ohrožují ji. Jednou z mnoha oblast jejího zájmu je i oblast problematiky zneužívání

návykových látek a proto byla tato oblast jeden z důvodů, proč jsem si vybral toto téma diplomové práce.

Cílem diplomové práce v teoretické části je shrnout teoretické poznatky o problematice zneužívání návykových látek vzhledem k dané věkové skupině a možnosti preventivního působení na děti ve věku 12 až 15 let a zmapovat instituce na okrese Chrudim, které se uvedenou problematikou a prevencí v této oblasti zabývají.

V praktické části je cílem získání aktuální informace o problematice návykových látek v návaznosti na danou věkovou skupinu na teritoriu okresu Chrudim v různých školských zařízeních a jejich následné vzájemné porovnání.

Domnívám se, že takto získaná data by mohla být podnětná jak pro pedagogické pracovníky zainteresovaných škol, tak i pro pracovníky Orgánu sociálně právní ochrany dětí při Městském úřadu v Chrudimi pro další práci v oblasti regulace problémů působených při zneužívání návykových látek. Tato část diplomové práce částečně navazuje na výzkumné šetření v mé bakalářské práci, proto bude zajímavá možnost pro pracovníky škol, kde šetření proběhlo v minulosti, porovnat zjištěná data a ověřit si, zda přijatá opatření z jejich strany splnila cíle. Využití získaná data budou podnětná i pro moji činnost v kroužku mladých hasičů, který společně s kolegou vedeme, neboť průzkum probíhal rovněž na základní škole, kterou navštěvuje většina dětí z našeho kroužku.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 ZÁKLADNÍ POJMY

1.1 Pojem návyková látka, omamná a psychotropní látka a droga

Návyková látka je definována dle § 130 trestního zákoníku, kdy se návykovou látkou rozumí alkohol, psychotropní a ostatní látky způsobílé nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování.¹

Dalším pojmem je pojem droga, která v dnešní době spíše splývá se skupinou psychotropních, omamných a návykových látek. V odborných publikacích bychom našli celou řadu definic samotného pojmu **droga** (stejně tak i definic termínů souvisejících s problematikou drog). Za všechny uvedme 2 příklady. První pochází od známého lékaře věnujícího se prevenci a léčbě drogových závislostí, druhá od odbornice z oblasti kriminologie.

Drogu lze například definovat jako každou látku, ať již přírodní nebo syntetickou, která splňuje dva základní požadavky:

- má tzv. psychotropní účinek, tj. ovlivňuje nějakým způsobem naše prožívání okolní reality, mění naše „vnitřní“ naladění – prostě působí na psychiku,
- může vyvolat závislost, má tedy něco, co se z nedostatku vhodnějšího pojmenování někdy označuje jako „potenciál závislosti“.²

Za jakoukoliv látku, která, je-li vpravena do živého organismu, může pozměnit jednu nebo více jeho funkcí, považuje drogu Světová zdravotnická organizace. Omamné a psychotropní látky jsou ve smyslu nařízení vlády č. 192/1988 Sb., o jedech a jiných látkách zdraví škodlivých, látky, u nichž vzniká nebezpečí chorobného návyku nebo

¹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

² PRESL, J. Drogová závislost, 1995. s. 9

psychických zněm nebezpečných pro společnost nebo pro toho, kdo opakovaně bez odborného dohledu užívá, a jsou uvedeny na seznamu těchto látek.¹ Vzhledem k velkému množství druhů drog nám k lepší orientaci pomáhá dělení. Uveďme si nyní několik příkladů klasifikace. Zatímco alkohol a tabák (a samozřejmě i káva a čaj) patří v naší společnosti k drogám tolerovaným, jsou tu další drogy označované jako ilegální nebo nelegální, jejichž výroba a distribuce i šíření toxikománie a nyní již i držení drogy v množství větším než malé je stíháno zákonem. Někteří odborníci však zcela nesouhlasí s tímto rozdělením a příslušností jednotlivých látek do jedné nebo druhé skupiny.

Jiným typem dělení je na drogy označované jako lehké, kam bychom kromě kávy, alkoholu a cigaret mohli zařadit i drogy z konopí (marihuana, hašiš) a drogy označované jako tvrdé, což jsou ty ostatní z kategorie nelegálních drog. Mnozí odborníci však odmítají i toto dělení.

Dále rozdělujeme drogy na přírodní (marihuana, hašiš, opium, kokain, meskalin, psilocybin a další) a syntetické (LSD, pervitin, ecstasy, brown, těkavá rozpouštědla a další).

Tak bychom mohli v dalším dělení drog pokračovat např. podle účinků, fyzikálních vlastností a různých kombinací.

Mezi další pojmy v této problematice patří drogová závislost, kterou lze podle Praktického slovníku medicíny charakterizovat jako chorobný stav spojený s nezvladatelnou touhou po opakovaném brání drogy, mnohdy s tendencí ke zvyšování dávek. Při nedostatku drogy může vzniknout abstinenční syndrom daný existencí psychické či fyzické závislosti.²

Fyzickou závislostí pak Nožina myslí stav organismu, vzniklý zpravidla dlouhodobějším a častým užíváním drogy. Při přerušení přísunu drogy organismus reaguje poruchou – abstinenční příznaky.³

¹ ŠTÁBLOVÁ, R. Návykové látky a kriminalita, 1995. s 6-9

² VOKURKA, M., HUGO, J. Praktický slovník medicíny, 1995. s. 100

³ NOŽINA, M. Svět drog v Čechách, 1997. s. 12

Prekurzor je předchůdce, látka, která předchází tvorbě jiné látky¹ a prevalence vyjadřuje rozšíření užívání drog v populaci a počet uživatelů drog v dané zemi či komunitě. Slouží k posouzení, zda prováděná opatření odpovídají skutečnému rozsahu problému a zda se soustřeďují na odpovídající části populace.² Za psychickou závislost Nožina považuje stav vzniklý konzumací drogy, který se projevuje přáním drogu opět požívat. Vznik psychické závislosti je vázán na zakušení jistých požitků – nestačí pouhá pasivní konzumace drogy, pokud těmito zážitky není provázena automaticky.³ Pod pojmem rekreační užívání drog si lze představit občasné, nepravidelné užívání psychoaktivních látek za účelem „pobavit se“ či „užít si“.⁴

1.2 Charakteristika dětí ve věku 12 – 15 let

Naší cílovou skupinou jsou děti ve věku 12 – 15 let na okrese Chrudim, tedy děti v období puberty. Charakteristika samotného okresu Chrudim je popsána v příloze č. 1. Pro počátek puberty je charakteristické tzv. pubertální zrychlení (akcelerace) růstu. Po stránce psychické je typická nevyzrálost postojů, potřeba společenského kontaktu s vrstevníky, změna v sebepojetí (vlastní já se stává hodnotou i problémem). Původně zrcadlové já se stává autonomnějším. Místo rodičů mají velký vliv nejen na sebehodnocení vrstevníci.

Podle Kohoutka dochází k odklonu od dosavadních autorit a je zde:

- výrazná tendence osamostatnit se;
- zvýšená kritičnost a emoční a afektivní labilita;
- introverze;
- disharmonie;

¹ VOKURKA, M., HUGO, J. Praktický slovník medicíny, 1995. s. 314

² Zaostřeno na drogy, 2003, č. 7, s. 2

³ NOŽINA, M. Svět drog v Čechách, 1997. s. 12

⁴ Zaostřeno na drogy, 2003, č. 5. s. 1

- schopnost i abstraktního myšlení a myšlení na úrovni formálních operací.

Osvědčuje se zdůvodněný výchovný přístup ze strany dospělých. V tomto období jsou mimořádně důležité tyto problémy:

- správný výběr povolání, resp. studia,
- děti se učí skupinové identitě,
- vztahy a komunikace s vrstevníky jsou pro ně klíčové,
- nedostatek zkušeností bývá příčinou častých konfliktů, neúspěchů a zklamání v tomto vývojovém období.

Puberta je právem považována za nejbouřlivější životní etapu člověka, což jistě mohou potvrdit vychovatelé a učitelé. Od sedmé třídy je patrné zhoršování kázně žáků, které se stupňuje až do deváté třídy. Přitom však jsou v chování rozdíly mezi děvčaty a chlapci ve prospěch děvčat.

Nedostatky, které se v pubertě objevují, jsou těžko výchovně ovlivnitelné, protože pramení v minulosti. V pubertě se nejvíce projevují následky defektů výchovy z dřívějších let. Mimoto se v tomto období snadněji budí z latentního stavu různé vrozené chorobné dispozice.

Dá se tedy shrnout, že puberta je především jakýmsi měřítkem správnosti, zkušebním kamenem dřívější výchovy, přičemž však nesmíme opomíjet sklony a povahové rysy zděděné, vrozené a získané na základě poškození mozku, neboť ne každý povahový rys je důsledkem výchovy.¹

Podle Průchy, Walterové a Mareše je puberta věkové období dospívání, v našich podmínkách přibližně od 11 do 15 let. Rozlišuje se období prepubescence (11-13 let) a vlastní pubescence (13-15 let). Dospívání nastupuje dříve u dívek, u chlapců začíná později. Celkově nejbouřlivější období ve vývoji jedince. Jedinec se vyvíjí (zpravidla nerovnoměrně) po anatomicko-fyziologické stránce (včetně sexuálního zrání a reprodukce), po intelektové stránce (rozvoj abstraktního myšlení) emocionálně i sociálně. Pro pubescenta je typická snaha vymanit se ze

¹ KOHOUTEK, R. Vývojová psychologie, 2003. s. 15, 58-59

závislosti na autoritách (konflikty s rodiči a učiteli), vyvzdorovat si větší samostatnost myšlenkovou i sociální. Rizikem je příklon k neformálním hnutím a sociálním činnostem.¹

Tuto kapitolu bych uzavřel citátem Marka Ebena, který mi kdysi někdo poslal e-mailem:

„Možná, že puberta je jeden z nástrojů, jak příroda pečuje o lidský rod, aby nevyhynul. Protože člověk by asi nikdy dobrovolně neopustil to bezpečí vlastní rodiny, kde je o něj postaráno milujícími rodiči a rodiče by asi těžko přenesli přes srdce, že to rozkošné a bezproblémové dítě najednou odchází. Ale pak přijde spásná puberta a z tohoto rozkošného dítěte se stane nesnesitelný jedinec, který opovrhne svými rodiči, jejich hudbou, jejich oblékáním, jejich životním stylem, takže nakonec jednou, když praští dveřmi a odejde, rodiče to jakž takž přežijí. A co je zajímavé, že hned venku na tohoto nesnesitelného jedince čeká jiný nesnesitelný jedinec, ovšem opačného pohlaví, který taky před chvílí někde praštil dveřmi, ti dva nesnesitelní pocítí k sobě tak neuvěřitelnou náklonnost, že spojí své životy a stanou se z nich ti báječní milující rodiče, od kterých by žádné dítě neodešlo, nebýt puberty. Je to podle mě velmi rozumné a co příroda dělá, dobře dělá.“

¹ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. Pedagogický slovník, 2003. s. 193-194

2 ZÁVISLOSTNÍ CHOVÁNÍ DĚTÍ VE VĚKU 12 – 15 LET

2.1 Návykové látky vyskytující se u dětí ve věku 12-15 let

Obecně jsou v povědomí veřejnosti za nejrozšířenější návykovou látku u dětí druhého stupně ZŠ považovány alkohol a tabák. Patří k nejstarším a nejrozšířenějším drogám po celém světě. Staly se součástí životního stylu většiny populace, přičemž významně ovlivňují společenské procesy a kvalitu vztahů mezi lidmi. Ve většině společností světa jsou alkohol a tabák drogami běžně dostupnými a jejich užívání je společensky přijatelné. Tzv. nelegální drogy naproti tomu většina „světa“ odsuzuje, jejich užívání (výrobu, distribuci apod.) netoleruje a případně ji trestá.

Alkohol – je jednoduchá chemická látka, která snadno proniká k různým orgánům, včetně mozku. Konzumace alkoholu je součástí různých lidských rituálů, které provázejí člověka od narození až po smrt. Účinek se projevuje euforií, výkyvy nálad, oslabením zábran, zkreslenou schopností úsudku, zhoršenou koordinací, nejistotou chůzí, zmateností, blábolením, ospalostí, agresivním a násilným chováním. Jeho dlouhodobé užívání může vést k obezitě, impotenci, poškození jater a mozku, srdečním onemocněním, vysokému krevnímu tlaku, třesu, deliriu tremens, psychóze a možné smrti. Požívání alkoholu je také často spojováno s poruchami rodinných vztahů, násilím, sexuálním násilím, zneužívání dětí apod. Z toho vyplývá, že alkoholismus je nebezpečný jak z hlediska jedince, tak z hlediska společnosti. Dominantní rizikové skupiny jsou děti a mladiství. Příčiny vzniku alkoholismu lze nalézt v nedostatku vhodných identifikačních vzorů, nedostatečném vytváření životních jistot, životním stylu rodiny a konzumaci alkoholu u rodičů.¹

¹ MÜHLPACHR, P. Sociální patologie, 2001, s. 33

Obyvatelstvo České i Slovenské republiky patřilo vždy k zemím se značnou mírou konzumace alkoholu. Od roku 1960 do roku 1980 se výroba i spotřeba alkoholických nápojů téměř zdvojnásobila. Po roce 1989 došlo k rekordnímu zvýšení spotřeby alkoholu. V roce 1990 zaznamenalo Československo zvýšení spotřeby v jediném roce o 16 %, což se nestalo v žádné evropské zemi v celé historii. V průběhu devadesátých let spotřeba v ČR stále vzrůstá, zatímco ve vyspělých zemích převládá tendence ke stabilizaci stavu či ke snižování spotřeby. V západoevropských zemích je dokonce podporována změna v životním stylu v tom směru, že se více pije nápoje s nižším obsahem alkoholu.¹

Tabák – se nejčastěji užívá formou kouření, dále šňupáním a žvýkáním. Kouření přináší řadu negativních účinků a je jednou z nejčastějších příčin onemocnění dýchacích cest, zažívacího traktu a srdečních potíží, což má vliv na vysokou a předčasnou úmrtnost kuřáků. Účinky kouření jsou dramatičtější u žen (rychlejší ateroskleróza, stárnutí pleti, předčasné porody, potraty) a ještě více u dětí. Problém kouření je o to závažnější, že se netýká jen samotných kuřáků, ale i lidí v okolí, kteří vdechují vydechovaný kouř kuřáků a sekundární proud cigaretového kouře z hořící cigarety. Proto se mluví o sekundárním (pasivním) kouření. U dětí do jednoho roku věku může být pravidelné sekundární kouření smrtelné.²

Na rozdíl od alkoholové závislosti, je nikotinová závislost v sestupném trendu, zvyšuje se počet nekuřáků. Sestupný trend kuřáctví ovlivňuje moderní postoj k fenoménu nekuřáctví a změna životního stylu.³

Marihuana – slangově tráva, marjánka, maruška, zelíčko, skunk, grass, dagga – je nejznámější drogou skupiny kanabinoidů mezi mládeží. Jsou to sušené listy a květenství samičích rostlin konopí (*Cannabis sativa*). Konopí je jednoletá, dvoupohlavní rostlina. Dorůstá do výšky až

¹ HRONCOVÁ et al. 2006, Sociálna patológia pre sociálnych pracovníkov a pedagógov, 2006. s. 74

² HRONCOVÁ et al. 2006, Sociálna patológia pre sociálnych pracovníkov a pedagógov, 2006. s. 75

³ MÜHLPACHR, P. Sociální patologie, 2001, s. 22

několika metrů. Účinnou látkou v konopí je delta 9 tetrahydrocannabinol (THC), který je 4000krát účinnější než alkohol. Marihuana se převážně kouří a to samostatně nebo v kombinaci s tabákem, ale používá se také k přípravě čaje, nápojů, cukroví a pečiva.¹

Po užití se dostaví pocit sucha v ústech a krku, zrychlí se srdeční frekvence, dochází k mírnému poklesu krevního tlaku a tělesné teploty, k překrvení spojivek. Drážděním dýchacích cest dochází u nekuřáků ke kašli. Může se dostavit pocit závratě. Při vyšší dávce může dojít k narušení stability, objevují se tendence k pádu a lehký třes rukou. Po překonání těchto nepříjemných projevů se dostaví pocit euforie. Dochází k bezdůvodné veselosti provázené neztišitelným smíchem. Charakteristické je špatné odhadování času, který je subjektivně zpomalen. Mohou se rozvinout halucinace. Krátkodobá paměť je poškozená, dochází k zapomínání začátku věty ještě před jejím dokončením. Poruchy paměti mohou přetrvávat týdny po vysazení drogy. Při dlouhodobém zneužívání výrazně narůstá riziko vzniku zhoubných nádorů dýchacího systému a může dojít ke zhoršení stavu u lidí s nemocemi srdce a cév.²

2.2 Příčiny užívání návykových látek u dětí ve věku 12 – 15 let

Důvodů, pro které děti a mladiství experimentují s drogami, je řada. Droga se může pro některé stát symbolem zralosti a dospělosti, pro ty z nich, kteří se snaží deklarovat svou nezávislost na rodičích. Také může být nástrojem k tomu, být přijat kolektivem vrstevníků, k boji se stresem, nástrojem úniku z nepříjemné reality či symbolem protestu vůči společnosti takové. Mladý člověk může navíc experimentovat například s halucinogenními drogami, aby posunul hranice svého vnímání.

¹ ILLES, T. Děti a drogy 1999, s. 14-17

² VIŠŇOVSKÝ, M., BEČKOVÁ, I. Bludný kruh toxikomaí, 1998. s. 21-24

Drogová závislost je složitým jevem, jehož příčiny nelze přesně určit. Působí zde více faktorů, které se vzájemně ovlivňují. Podle Bakošové lze příčiny spatřovat v těchto oblastech:

- farmakologické hledisko – kdy jde o přístupnost k návykovým látkám;
- somatické a psychické faktory – tyto vyplývají z osobnosti, je ustálen názor, že u nikoho se nadá vyloučit s jistotou vznik drogových závislostí;
- enviromentální faktory – vyplývají z prostředí, z rodinného, vrstevnického. V rodinném prostředí existují různé rizikové faktory, jako je sociální znevýhodněnost, dysfunkčnost, alkoholismus, povolání rodičů. Ve vrstevnické skupině mladý člověk hledá náhradu za špatné meziosobní vztahy, vidí příklady nevhodného chování;
- spouštěcí faktory – vyvolávají podnět, kterým může být např. psychosomatická porucha způsobená dlouhotrvajícím napětím, neuspokojený citový život, neuspokojené sebeuplatnění, úzkost ze selhání. Dále to může být zvědavost, touha po experimentování, opojení, snaha chovat se dospěle, vliv reklamy, filmu;
- výchova v rodině – příčiny mohou být odvozené i od nevhodné výchovy, kdy mají rodiče na své dítě příliš vysoké nároky, které souvisí s dětskými potřebami. Rovněž jde o situace, kdy rodiče dítě neadekvátně trestají, zanedbávají nebo zneužívají.

Všechny uvedené faktory se můžou stát osudovou fází. Poznání těchto příčin by nás mělo vést k tomu, že dítě, které experimentuje nebo dokonce je již v nějakém stádiu závislosti, lépe pochopíme. Pochopit však znamená, že toto dítě přijímáme jako lidskou bytost, nepřijímáme však již jeho čin. Vnímáme ho jako člověka, který potřebuje pomoc. A toto je jeden z úkolů sociální pedagogiky.¹

¹ BAKOŠOVÁ, Z. Sociální pedagogika jako životná pomoc, 2008. s 184-185

Ve zprávě o I. českém sjezdu pro péči o mládež dorůstající, který se konal v Praze ve dnech 12. a 13. června 1909, předseda Svazu osvětového profesor Dr. Pastrnek uvádí:

Bylo by velmi snadné říct jak se dnes většina dospívajících hochů a děvčat vychovává. S malým zveličením a ne příliš přehnaně se však dá říci, že se nevychoává vůbec. Kdo se tedy stará speciálně o mravní výchovu dorůstající mládeže? Téměř nikdo. Mládež nevyspělou svádějí jejich vrstevníci nebo starší kamarádi, ale i různí dospělí nejrůznějšími způsoby a prostředky na scestí. Stát na jedné straně čelí mravním poblouzněním a zkaženost mládeže výchovnými prostředky v nejširším slova smyslu (školou, policií, soudy) a na druhé straně trpí, aby společenský mor v podobě alkoholu, kouření, prostituce a podobně mohly zachvacovat mládež již ve věku nevyspělosti. Trpí celou řadu nešvarů pro finanční zisky a nevdá, když řady konzumentů zvyšujících zisky rozmnožuje i mládež dorůstající.¹

2.3 Protiprávní jednání spojené s problematikou návykových látek

Základem trestní odpovědnosti podle českého práva je **spáchání trestného činu, přečinu nebo zločinu** u mladistvých **provinění**.

Legální definice trestného činu je podle § 13 odst. 1, 2 trestního zákoníku:

- trestný čin je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný čin a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně;
- k trestní odpovědnosti za trestný čin je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti.²

¹ VANEČEK, M., HEJDA, J. Mládež a drogy, Bulletin NPC 3/2008. s 51

² Trestní zákoník. Zákon č. 40/2009 Sb.

Legální definice přečinu a zločinu je podle § 14 odst. 1, 2 a 3 trestního zákoníku:

- trestné činy se dělí na přečiny a zločiny;
- přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let;
- zločiny jsou všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny, zvlášť závažnými zločiny jsou ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let.¹

Legální definice provinění je podle § 6 odst. 2 zákona o soudnictví ve věcech mládeže:

- trestný čin spáchaný mladistvým se nazývá provinění;
- čin spáchaný mladistvým, jehož znaky jsou uvedeny v trestním zákoně, není proviněním, jestliže jeho stupeň nebezpečnosti pro společnost je malý.²

Dalším pojmem, se kterým se setkáváme v této oblasti, je pojem činu jinak trestného. Rozumíme jím čin, který je v daném případě beztrestný, za jiných okolností by ale trestný byl. Čin jinak trestný spáchá např. osoba mladší 15 let, osoba nepříčetná apod.

Také pojem protiprávní čin je třeba odlišit od pojmu trestný čin. Tento termín používá zákon o soudnictví ve věcech mládeže jako souhrnné označení pro trestný čin, provinění a čin jinak trestný.³

Současná právní úprava dává jak orgánům činným v trestním řízení, tak i ostatním orgánům, zejména orgánům místní samosprávy, podle mého názoru dostatečné pravomoci a možnosti týkající se řešení nealkoholové toxikomanie obecně:

¹ Trestní zákoník. Zákon č. 40/2009 Sb.

² Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže a o soudnictví ve věcech mládeže

³ KEJDOVÁ, M. Základy trestního práva, 2006. s 11 - 12

- trestné činy týkající se nealkoholové toxikomanie jsou zařazeny zejména do šesté hlavy zvláštní části trestního zákoníku mezi trestné činy obecně nebezpečné;
- přestupový zákon (zák. č. 200/1990 Sb., ve znění novel a doplňků). Jeho novelizací byla získána možnost postihu osob, které mají u sebe zdržení OPL v množství menším než malém;

Některé přečiny a zločiny spojené s problematikou návykových látek:

- § 283 trestního zákoníku – nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy (skutková podstata tohoto trestného činu vychází ze zásad obsažených v mezinárodních úmluvách, k nimž se ČR připojila. OPL a jedy se rozumí látky taxativně uvedené v Přílohách č. 1 – 10 zák. č. 167/1998 Sb. a v Přílohách č. 1 – 2 Nařízení vlády ČR č. 10/1999 Sb., ve znění Nařízení vlády ČR č. 114/1999 Sb.);
- § 284 trestního zákoníku – přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu;
- § 285 trestního zákoníku – nedovolené pěstování rostlin obsahující omamnou nebo psychotropní látku;
- § 286 trestního zákoníku – výroba a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedu;
- § 287 trestního zákoníku – šíření toxikomanie;
- a jiné.

Analogicky je ke skutkovým podstatám trestných činů upraven i přestupkový zákon. Ten nalézá své využití v rámci zneužívání OPL v ustanovení:

- § 30 zákona 200/1990 Sb. – přestupky na úseku ochrany před alkoholismem a jinými toxikomaniemi.

2.4 Právní úprava postihu dětí a mládeže při drogových deliktech

Mezi pácháním protiprávní činnosti dospělými a mládeží jsou značné rozdíly, vyplývající z nižší rozumové a mravní vyspělosti mládeže, její nezralosti a větší možnosti její výchovy a usměrňování. Tyto rozdíly odůvodnění vysvětlují zvláštní úpravu soudnictví ve věcech mládeže a její trestání.

Tato úprava byla v českém právním řádu zakotvena k 1. 1. 2004, kdy vstoupil v účinnost zákon č. 218/2003 Sb. – o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže.

Mezi pácháním protiprávní činnosti dospělými a mládeží jsou značné rozdíly, vyplývající z nižší rozumové a mravní vyspělosti mládeže, její nezralosti a větší možnosti její výchovy a usměrňování. Tyto rozdíly odůvodnění vysvětlují zvláštní úpravu soudnictví ve věcech mládeže a její trestání.

Tato úprava byla v českém právním řádu zakotvena k 1. 1. 2004, kdy vstoupil v účinnost zákon č. 218/2003 Sb. – o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže.

Účel zákona:

- **Samostatná** norma upravující způsob zacházení s dětmi a mladistvými, kteří se dopustili kriminálního jednání.
- Významné posílení **prevenčních opatření** tak, aby se pachatel kriminálních činů do budoucna zdržel.
- Zapojení mladistvého pachatele do procesu **odčinění újmy**, která vznikla jeho protiprávním jednáním.
- Akcent na **prevenci** páchání protiprávních činů.
- Prevence **výchovných a léčebně** ochranných prvků nápravy.
- Dominantní postavení **speciálních** soudů mládeže a specializace orgánů činných v trestním řízení.
- **Posílení úlohy** orgánů sociálně právní ochrany mládeže a Probační a mediační služby.

- Zákon stojí a padá na činnosti, fungování Probační a mediační služby.
- Náprava nedostatečné diferenciaci trestní odpovědnosti mládeže.
- V závislosti na věkové zvláštnosti mládeže **preference alternativních** opatření, zejména výchovných.

Základní princip zákona:

- Speciální úprava zákona před obecnou právní úpravou.
- Aktivní přístup, participace pachatele na odstranění škodlivého následku (spáchal jsi protiprávní čin, sám se musíš přičinit, abys jej odčinil).
- Subsidiárnost represe, dominantní postavení výchovného principu, trest jako „ultima ratio“.
- Princip restorativní justice – obnovující justice, důraz na práva oběti na odčinění škodlivého následku.
- Princip ochrany mládeže.
- Individuálnost řešení trestní věci se zřetelem na všechny okolnosti činu, osobu dospívajícího pachatele a jeho zdravotní stav.
- Dospívající pachatel musí vždy nést za své chování následky přiměřené věku a dosaženému stupni vývoje¹.

Zákon představuje zásadní a převratnou systémovou změnu v přístupu k řešení protiprávní činnosti mládeže projevující se v tom, že používá výraz mládež.

Pod výrazem mládež rozumí:

- děti mladší patnácti let
- mladiství – osoby od 15 do 18 let

¹ Intranet Policie České republiky. [cit. 2010-02-25]. Dostupné z WWW: <http://skpv_sm1.ks.sm/extrem-toxi-mladez-mravnost/index_ml_3.asp>

Pokud děti mladší než patnáct let spáchají čin jinak trestný, nejsou trestně odpovědné (Příloha č. 2 – případ z praxe) a soud pro mládež učiní potřebná opatření k jeho nápravě. Těmito opatřeními jsou:

- dohled probačního úředníka;
- zařazení do terapeutického, psychologického aj. výchovného programu ve středisku výchovné péče;
- ochranná výchova.

Mladiství, tedy osoby od 15 do 18 let jsou trestně odpovědné, jejich protiprávní činnost se nazývá provinění a ukládají se za ně opatření:

- výchovná
- ochranná
- trestní

Výchovná opatření mají rozhodující význam z hlediska usměrnění způsobu života mladistvého společensky akceptovaným směrem. Jsou to:

- dohled probačního úředníka;
- probační program – sociální výcvik, psychologické poradenství, vzdělávání, rekvalifikace, doškolování apod.;
- výchovné povinnosti – bydlet s rodiči, zaplatit peněžitou částku na pomoc obětem trestné činnosti, vykonat ve volném čase bezplatně společensky prospěšnou činnost;
- výchovná omezení – nenavštěvovat určité akce, nestýkat se s určitými osobami, nezdržovat se na určitém místě;
- napomenutí s výstrahou – nejmírnější opatření, soud mladistvému důrazně vytkne jeho čin a upozorní ho na následky.

Ochranná opatření existují ve formě:

- ochranného léčení
- zabránění věci

V těchto případech se postupuje podle trestního zákona, neboť zákon o soudnictví ve věcech mládeže upravuje pouze:

- ochrannou výchovu – ukládá se, pokud není o mladistvého náležitě postaráno, jeho dosavadní výchova byla zanedbána a prostředí, kde žije, neskýtá záruku nápravy. Ochranná výchova trvá nejdéle do jeho osmnácti let.

Trestní opatření představují nejpřísnější druh trestněprávních následků provinění a zahrnují v sobě negativní hodnocení spáchaného provinění a osoby mladistvého. Jsou považovány za krajní prostředek, a proto zákon zakotvuje institut upuštění od uložení trestního opatření a institut podmíněčného upuštění od uložení trestního opatření.

Podle ustanovení § 24 odst. 1 shora uvedeného zákona lze mladistvému uložit tato trestní opatření:

- obecně prospěšné práce (od 50 do 200 hodin);
- peněžité opatření (je-li výdělečně činný nebo to umožňují jeho majetkové poměry);
- peněžité opatření s podmíněčným odkladem výkonu;
- propadnutí věci;
- zákaz činnosti;
- vyhoštění;

u těchto opatření se užití ustanovení trestního zákona

- podmíněčné odsouzení;
- podmíněčné odsouzení s dohledem;
- odnětí svobody – trestní sazby se snižují na polovinu, dolní hranice 1 rok, horní pak 5 let.

Zákon tudíž řeší problematiku protiprávní činnosti nedospělců jednotně a komplexně. Předpokládá činnost specializovaných soudů, státních zástupců a orgánů Policie ČR při řešení protiprávních činů mládeže, které budou přihlížet ke specifčnosti osobnosti mladého člověka. Za hlavní účel ukládání opatření a řešení protiprávní činnosti mládeže považuje vytvoření podmínek pro její sociální a duševní rozvoj, její ochranu před škodlivými vlivy a předcházení dalšímu páchání

protiprávní činnosti. Mimořádně klade důraz na preventivní účel opatření a zásadu pomocné role trestní represe.¹

2.5 Další související legislativa

Základem pro vnitrostátní legislativní opatření jsou mezinárodní smlouvy, které byly Českou republikou vyhlášené a ratifikované. Po druhé světové válce převzala otázky mezinárodní kontroly drog OSN. Výsledkem toho byla **Jednotná úmluva o omamných látkách**, která byla sjednána v New Yorku v roce 1961. Česká republika podepsala tento dokument ještě téhož roku a ratifikován byl v roce 1963. Jednotná úmluva o omamných látkách vstoupila v platnost v roce 1964 a byla vydána jako vyhláška ministerstva zahraničních věcí č. 47/1965.

Významným mezníkem byla **Úmluva o psychotropních látkách**, která byla sjednána ve Vídni v roce 1971. Úmluva reagovala na nárůst nezákonného obchodu s drogami a abúzu psychotropních látek, mimo jiné tím, že formulovala trestní ustanovení na tato jednání, i když se stanovím zásady subsidiarity vůči vnitrostátním úpravám. V České republice nabyla Úmluva o psychotropních látkách účinnosti v roce 1989 a byla publikována jako vyhláška ministerstva zahraničních věcí č. 62/1989 Sb.

Jednotnou úmluvu o omamných látkách pozměnil v roce 1972 tzv. **Protokol**, který byl vyhlášený ve sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí pod. č. 458/1991 Sb. Protokol vstoupil v platnost v roce 1991 a upravoval zejména složení a funkce Mezinárodního úřadu pro kontrolu omamných látek, omezení výroby opia, trestního postihu a preventivních opatření proti zneužívání omamných látek.

Dalším významným dokumentem byla **Úmluva OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami**

¹ KEJDOVÁ, M. Základy trestního práva, 2006. s. 29-31

z Vídně 1988. ČSFR přistoupila k Úmluvě v září 1991. Vyhlášena byla ve sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí pod 462/1991 Sb.¹

Mezi další legislativu, která nějakým způsobem řeší tuto oblast, patří:

- zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky;
- zákon č. 2/1993 Sb., Usnesení předsednictva ČNR ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky;
- zákon č. 141/1961 Sb., O trestním řízení soudní (trestní řád);
- zákon č. 167/1998 Sb., O návykových látkách a změně některých dalších zákonů;
- zákon č. 379/2005 Sb., O opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů;
- zákon č. 283/2008 Sb., O Policii České republiky;
- zákon č. 361/2003 Sb., O služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů;
- zákon č. 114/1999 Sb., Nařízení vlády, kterým se stanoví pro účely trestního zákona, co se považuje za jedy, nakažlivé choroby a škůdce;
- Nařízení evropského parlamentu a rady (ES) č. 273/2004 ze dne 11. února 2004 o prekursorech drog;
- Nařízení vlády České republiky č. 455, ze dne 7. prosince 2009, kterým se pro účely trestního zákoníku stanoví, které rostliny nebo houby se považují za rostliny a houby obsahující omamné a psychotropní látky a jaké je jejich množství větší než malé ve smyslu trestního zákoníku;
- Nařízení vlády České republiky č. 467, ze dne 14. prosince 2009, kterým se pro účely trestního zákoníku stanoví, co se považuje za jedy a jaké je množství větší než malé u omamných látek, psychotropních látek, přípravků je obsahujících a jedů.

¹ VYHNALEK, V. Drogové závislosti a jejich vlivy na člověka a společnost, 2007. s.

2.6 Kazuistika - případ J. K.

S J. K. jsem se setkal v souvislosti s jeho trestnou činností, při jeho prvním provinění. Při výslechu, zejména na jeho začátku, vystupoval suverénně, zkoušel, co si může dovolit, chytal za slovo, komunikoval vyzývavě, provokativně až drze. Ke svému provinění se nikdy nedoznal a to i přes několik svědeckých výpovědí, díky kterým se ho podařilo usvědčit a Státní zástupce Okresního státního zastupitelství v Chrudimi podal dne 4. 1.2010 na jmenovaného podle § 176 odst. 1 trestního řádu obžalobu že:

- V přesně nezjištěné době od roku 2006 do měsíce srpna 2008 na území města Chrudimi prodal nezletilému M. P., nar. 1993, cca ve sto případech sušené drcené rostliny *Cannabis sativa* (konopí seté – marihuana) obsahující psychotropní látku THC, a to vždy po cca 1 – 3 gramech po 250,- Kč, kdy celkově mu takto za uvedené období prodal cca 100 – 150 gramů této rostliny, a takto jednal i přesto, že věděl, že M. P. nedosáhl dosud věku 15 let,
- V přesně nezjištěný den v období od prosince 2006 do února 2007 v místě bydliště nezletilému M. P., nar. 1993, v Chrudimi poskytl zdarma jmenovanému ke společnému kouření z alobalu blíže nezjištěné množství psychotropní látky metamfetamin (pervitin), ačkoliv věděl, že jmenovaný dosud nedosáhl věku 15 let,
- V přesně nezjištěném období od roku 2006 do roku 2007 na území města Chrudim, nejméně v jednom případě, poskytl zdarma a nejméně v jednom případě prodal za částku 100,-Kč nezletilému D. S., nar. 1992, ke společnému kouření nezjištěné množství sušené rostliny *Cannabis sativa* (konopí seté – marihuana) obsahující psychotropní látku THC, a dále ve stejném období a na stejném místě nejméně v jednom případě prodal nezjištěné množství této rostliny též nezletilému D. K., nar. 1991, a takto jednal i přes to, že znal věk obou nezletilých,

příčemž konopí seté je zařazeno do seznamu IV dle Jednotné úmluvy o omamných látkách, tvořícího přílohu zákona č. 167/1998 Sb., o návykových látkách, látka THC (delta-9THC) je zařazena do seznamu II dle Úmluvy o psychotropních látkách, tvořícího přílohu zákona č. 167/1998 S., o návykových látkách, a metamfetamin je psychotropní látka zařazená do seznamu II podle Úmluvy o psychotropních látkách, tvořícího přílohu zákona č. 167/1998 Sb., o návykových látkách,

tedy:

➤ Neoprávněně nabídl, prodal a jinak jinému opatřil omamnou a psychotropní látku a tento čin spáchal v množství větším než malém vůči dítěti mladšímu patnácti let, čímž spáchal

➤ Provinění nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy podle § 283 odst. 1, odst. 2 písm. d) trestního zákoníku.

Mladistvý J. K. se narodil ze soužití N. K. a J. K. v roce 1991. Pochází ze šesti sourozenců, tři jsou od matky, dva od otce. Vyrůstal pouze s bratrem Lukášem, starším o 7 let, který je z druhého manželství matky. Do šestnácti let vyrůstal v úplné rodině. Matka byla několikrát hospitalizovaná v psychiatrické léčebně Bohnicích kvůli alkoholismu, o jmenovaného se staral otec. V dětství jezdil na tábory, hrál závodně kopanou. Mateřskou školku navštěvoval od tří let, adaptoval se dobře, ale byl zlobivý, pošťuchoval spíše holky. Navštěvoval základní školu, moc se neučil a v páté třídě přešel na speciální školu. Z posudků základní školy vyplynulo, že zde měl výchovné problémy, napadal spolužáky, nepodřizoval se autoritám. Od první třídy měl dvojky z chování a taky trojku. Ve speciální škole dochodil devátou třídu. Ve věku dvanácti let byl tři měsíce léčen na psychiatrickém oddělení FTN kvůli problémům s chováním. Po ukončení speciální školy nastoupil na SOU stavební a zahradnické, kde 14. 12. 2009 ukončil studium na vlastní žádost a zaevidoval se na Úřadu práce. Hodnocení ze strany SOU je

veskrze negativní. Mladistvý měl špatnou docházku na praxi, kde za zameškaných 135 hodin, měl 70 neomluvených. Byl u něj zjištěn podvod s omluvenkou, kdy okopíroval razítko lékařky. Při vyučování ve třídě byl drzý, vulgární ke spolužákům i vyučujícím. Na internátě požíval alkoholické nápoje. Byla mu udělena důtka třídního učitele, důtka ředitele a navrženo vyloučení ze studia. Rodiče se rozvedli před rokem, mladík žije u matky.

Z vypracovaného znaleckého posudku z oboru zdravotnictví, oboru psychologie vyplývá, že mladistvý v době páchaní trestné činnosti netrpěl duševní poruchou v pravém slova smyslu, tedy psychózou, ani poruchou intelektu. Jeho osobnost se vyvíjí disharmonicky, je nezralá, zdrženlivá, emočně plochá a afektivně nevyvážená, impulsivní se sníženou volní složkou s hereditou poruchou osobnosti v závislosti na návykových látkách. Užívání návykových látek znalci hodnotí jako sekundární zneužívání při primárně disharmonickém vývoji osobnosti mladistvého. Příznaky závislosti nezjišťují. Schopnost mladistvého rozpoznat nebezpečnost svého jednání hodnotí znalci jako zcela zachovalou, schopnost ovládat své jednání jako lehce forenzně nevýznamně sníženou v důsledku osobnostní charakteristiky. Jmenovaný není závislý na návykových látkách, je schopen se jejich požití zdržet.

J. K. sám uvádí, že kouří minimálně 5 cigaret denně od svých jedenácti let, alkohol pije příležitostně, převážně pivo, nejvíce vypil devět piv. S marihuanou začal ve dvanácti letech a kouřil ji ani dvakrát týdně, od čtrnácti let častěji, skoro denně. V té době začal na diskotékách s pervitinem, který na něj měl rychlý účinek, potřeboval něco dělat tak pořád tancoval, musel hodně pít, všechno co mělo tekutinu.

Ze zprávy Probační a mediační služby v Chrudimi vyplývá, že s mladistvým byly uskutečněny tři osobní konzultace, kde se dostalo i na téma aktuální situace, která není zcela bez rizik nevhodného vývoje. Tato rizika nebyla pro krátkou a málo intenzivní spolupráci plně identifikována a probrána. Ze strany probační a mediační služby je pak navrhováno, v případě, že bude mladistvému uloženo opatření dle zákona č. 218/2003 Sb., uložit též dohled probačního úředníka podle § 16

citovaného zákona, případně výchovnou povinnost podle § 18 odst. 1 písm. g) uvedeného zákona. V opisu rejstříku trestů nemá jmenovaný dosud žádný záznam.

Dne 27. 1. 2010 se J. K. dopustil další trestné činnosti, kdy ve společnosti mladistvého Š. H. na autobusovém nádraží v Chrudimi v ul. ČSA, na místě veřejnosti přístupném, napadli slovně a poté fyzicky bezdůvodně poškozeného P. M. údery rukou a kopy nohou do hlavy a zbytku těla. Důvod napadení byl ten, že se poškozený zastal dívky, kterou oba pachatele slovně uráželi a požadovali po ní cigarety. Poškozený byl na místě ošetřen přivolanou Rychlou záchrannou službou Pardubického kraje a následně převezen k dalšímu ošetření do chrudimské nemocnice. Oba pachatelé byli převezeni hlídkou městské a státní policie na Obvodní oddělení policie ČR v Chrudimi, kdy byla u nich provedena orientační dechová zkouška s výsledkem 2,31 promile u J. K. a 1,87 promile u Š. H.

Na OOP Chrudim se J. K. dopustil další trestné činnosti tím, že fyzicky napadl policistu, který s ním prováděl služební úkony. Po provedení služebních úkonů byli oba jmenovaní předáni zákonným zástupcům – rodičům. Proti jmenovaným bylo zahájeno trestní stíhání pro provinění výtržnictví dle ustanovení § 258/1 trestního zákoníku a J. K. dále ještě pro provinění násilí proti úřední osobě dle ustanovení § 325/1 písmeno b) trestního zákoníku.

Ze shora uvedeného je patrné, že osoba J. K. má silné sklony k sociálně patologickému chování, které autoři Pokorný, Telcová a Tomko charakterizují jako takové chování jedince, které je charakteristické především nezdravým životním stylem, nedodržováním nebo porušováním sociálních norem, zákonů, předpisů a etických hodnot. Je to chování, které vede k poškozování zdraví jedince, prostředí, ve kterém žije, a ve svém důsledku pak k individuálním, skupinovým či celospolečenským poruchám a deformacím.¹

¹ POKORNÝ, V., TELCOVÁ, J., TOMKO, A. Prevence sociálně patologických jevů: Manuál praxe. 2003, s. 9

3 PREVENCE

3.1 Druhy prevence

Mladí lidé tvoří skupinu lidí, kterým musí být v oblasti preventivního působení věnována zvláštní pozornost. Pravděpodobnost navázání kontaktu s drogami je u dětí a mládeže velmi vysoká. Nemalou roli může sehrávat i lehkomyšlnost a podcenění nebezpečí, které návykové látky přinášejí. Prevence a poradenství či intervenční služby mohou snížit potenciál problému souvisejících s drogami. Významné postavení v preventivních systémech zauímají školy a školská zařízení, neboť většina mladých lidí, kteří je navštěvují nebo jsou v nich umístěni, se stává přímým objektem preventivního působení.

Protidrogové působení na děti a mládež nemůže být zaměřeno pouze na předávání informací o prevenci zneužívání návykových látek. Pozornost je nutné věnovat i otázkám, které souvisejí s tím, jak se lidé vyrovnávají se stresem a jaká je úroveň jejich sebedůvěry a tolerance. Významná je i problematika zdravého životního stylu. Vzhledem k tomu, že mladí lidé vyrůstají ve společnosti, v níž se užívají drogy, je důležité, aby pochopili problematiku drog komplexně. Proto protidrogové působení nelze omezovat do rámce jednoho předmětu. Týká se všech oblastí zahrnutých do výchovných a vzdělávacích programů uplatňovaných ve školách i školských zařízeních. Mají-li učitelé a ředitelé převzít aktivní roli odborných pedagogických pracovníků v oblasti protidrogového působení na děti a mládež, je nezbytné, aby disponovali vhodnou strategií a standardní metodikou.

Cílem prevence je předcházet škodám působeným návykovými látkami, nikoli předat maximum informací bez ohledu na to, jak budou použity. Účinná prevence musí ovlivnit chování ve smyslu podpory zdraví. Preventivní strategie lze rozdělit do dvou skupin. Jedná se

o snižování nabídky a snižování poptávky. Tyto způsoby prevence se nejen nevylučují, ale naopak se navzájem posilují.¹

3.1.1 Primární prevence

Úkolem primární prevence protidrogových preventivních aktivit je předejít zneužívání drog a oddálit první setkání s drogami do co nejpozdějšího věku jedince. Cílovou skupinou primární prevence je populace, jež dosud nepřišla s drogami do styku.

Primární protidrogová prevence v České republice představuje část protidrogové politiky. Jako primární prevence jsou velmi často prezentovány nejrůznější volnočasové aktivity, především sportovní. Jejich účinnost ve smyslu prevence užívání drog lze jen stěží hodnotit. V mezinárodní terminologii nejsou tyto aktivity mezi primární prevencí zařazovány. Pojem protidrogová prevence označuje takové preventivní aktivity, jež by neexistovaly v hypotetickém případě neexistence drog.²

Primární (generální) prevence se týká nejvšeobecnějších podmínek předcházení nežádoucím jevům, různým formám rizikového chování a problémům. Důraz je třeba klást na skupiny, které nepřišly do kontaktu s drogou. Na primární prevenci se podílí rodina, škola, školská výchovná zařízení, masmédiá a další instituce. Primární prevence by měla mít charakter posílení obranyschopnosti před nežádoucími jevy. Je prostorem, ve kterém by měl adekvátně připravený pedagog kvalifikovaně působit, orientovat své žáky na pozitivní přístup ve smyslu podpory somatického, psychického a sociálního zdraví.³

¹ NEŠPOR K.; CSÉMY, L., PERNICOVÁ, H. Jak předcházet problémům s návykovými látkami na základních a středních školách, 1996, s. 30

² ZÁBRANSKÝ, T. Drogová epidemiologie, 2003, s. 55-56

³ HRONCOVÁ, J. et al. Sociálna patológia pre sociálnych pracovníkov a pedagógov 2006, s. 87

3.1.2 Sekundární prevence

Cílem sekundární prevence je, prostřednictvím dostupných a kvalitních programů léčby a resocializace, pomoci problémovým uživatelům drog a drogově závislým vést smysluplný a spokojený život. Prvotními z nich jsou léčebné a resocializační programy a jsou dvou typů. Nízkoprahové programy, které na klientech nevyžadují bezpodmínečnou abstinenci jako podmínku vstupu do programu. Nabízejí léčbu somatických škod (paliativní léčbu škod plynoucích z rizikového užívání), psychologické a sociální poradenství a ve vhodných případech též léčbu k abstinenci. Jako takové jsou dostupnější pro větší část klientů, neboť častěji odpovídají jejich subjektivně vnímaným potřebám. Zároveň představují významný mezistupeň mezi životem kontaktu s pomáhající institucí a druhým typem programů. Tím jsou vysokoprahové programy, které podmiňují účast v programu abstinencí. Nabízejí psychiatrickou a psychologickou pomoc, v některých případech sociální servis s cílem vytvořit nebo posílit abstinenci chování a návyky.

Sekundární (selektivní, adresná) prevence je zaměřená na ohrožené skupiny obyvatel, netýká se už všech. Cílem sekundární prevence je vrátit jedince do původního stavu a systematicky ho kontrolovat kvůli riziku opětovného selhání. Pracuje se s těmi, kteří drogu zkusili. Má zabránit rozvoji drogové kariéry a vzniku drogové závislosti u těch, kteří experimentují s drogami. Realizace sekundární prevence patří do působnosti psychologických, zdravotnických, sociálních a edukačních institucí.¹

¹ HRONCOVÁ, J. et al. Sociální patológia pre sociálnych pracovníkov a pedagógov 2006, s. 88

3.1.3 Terciární prevence

Cílem intervencí a opatření terciární prevence je změnit rizikové chování, jež může mít za následek poškození nebo zhoršení zdravotního stavu nebo sociální situace. Je zaměřena na uživatele drog, kteří nejsou schopni nebo ochotni se užívání drog vzdát. Pod pojmem terciární prevence je také někdy uváděna resocializace či sociální rehabilitace klientů po abstinenční léčbě.

Terciární (indikovaná) prevence představuje činnosti zaměřené na předcházení recidivě u drogově závislých lidí, kteří prošli léčbou. Cílem je předcházet zhoršování jejich stavu a eliminovat počet recidiv. Terciární prevence je součástí dlouhodobého resocializačního procesu a uskutečňuje se na profesionální úrovni prostřednictvím odborných pracovníků.¹

Bylo vydáno, vychází a zcela určitě se bude i nadále objevovat značné množství odborných knih, příruček či článků o různých formách prevence mnoha často i rozporuplnými poučkami a návody. Zaujal mne v této souvislosti výrok Jiřího Presla, který se sice vztahuje na prevenci v oblasti drog, ale je možné jej aplikovat v podstatě na kterékoliv sociálně patologické chování: „*Není možno očekávat, že přečtením učené knihy - či mnoha takových knih - dostaneme recept na to, jak se tomuto problému vyhnout. Takový recept bohužel neexistuje. Neexistují žádné zaručené metody prevence, stejně jako neexistují žádné zaručené metody léčby. Právě proto je třeba, aby spektrum těchto možností bylo co nejširší. Je třeba, aby prevence i léčba byly orientovány k zasažení všech osobnostních struktur, od těch stádních až po největší individualisty.*“²

¹ HRONCOVÁ, J. et al. Sociální patológia pre sociálnych pracovníkov a pedagógov 2006, s. 88

² PRESL, J. Drogová závislost, 1995. s. 63

3.2 Minimální preventivní program

Základní nástroj prevence v resortu školství, mládeže a tělovýchovy představuje Minimální preventivní program, který je komplexním systémovým prvkem v realizaci preventivních aktivit v základních školách, středních školách a speciálních školách, ve školských zařízeních pro výchovu mimo vyučování a školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče. Jeho realizace je pro každou školu a každé uvedené školské zařízení závazná a podléhá kontrole České školní inspekce.

Mezi hlavní aktivity škol a uvedených školských zařízení v rámci Minimálního preventivního programu¹ patří:

- odpovědnost za systematické vzdělávání školních metodiků prevence a dalších pedagogických pracovníků v metodikách dalších pedagogických pracovníků v metodikách preventivní výchovy, v netradičních technikách pedagogické preventivní práce s dětmi a mládeží (nácviky technik rozvíjení osobnosti, metody vytváření pozitivních vztahů mezi žáky apod.) a v řešení problémových situací souvisejících s výskytem sociálně patologických jevů,
- systémové zavádění etické a právní výchovy, výchovy ke zdravému životnímu stylu aj. oblastí preventivní výchovy do výuky jednotlivých předmětů, ve kterých ji lze uplatnit,
- uplatňování různých forem a metod působení na jednotlivce a skupiny dětí a mládeže zaměřeného na podporu rozvoje jejich osobnosti a sociálního chování,
- vytváření podmínek pro smysluplné využití volného času dětí a mládeže,
- spolupráce s rodiči a osvětová činnost pro rodiče v oblasti zdravého životního stylu a v oblasti prevence problémů ve vývoji a výchově dětí a mládeže,

¹ Metodický pokyn MŠMT ČR čj. 14514/200051 k prevenci sociálně patologických jevů

- průběžné sledování konkrétních podmínek a situace ve škole nebo školském zařízení z hlediska rizik výskytu sociálně patologických jevů a uplatňování různých forem a metod umožňujících včasné zachycení ohrožených dětí a mladistvých,
- diferencované uplatňování preventivních aktivit a programů speciálně zaměřených na jednotlivé rizikové skupiny dětí a mládeže, poskytování poradenských služeb školního metodika prevence a výchovného poradce žákům a jejich rodičům a zajišťování poradenských služeb specializovaných poradenských a preventivních zařízení pro žáky, rodiče a učitele.

Minimální preventivní program je pravidelně jednou ročně vyhodnocován. Sledována je celková účinnost minimálního preventivního programu (do jaké míry bylo dosaženo stanovených cílů).¹

3.3 Preventivní program pro druhý stupeň škol

Program² má přinášet strukturované podněty pro potřeby prevence sociálně patologických jevů. Je optimální připravit celoroční program zaměřený na osobnostní a sociální rozvoj a výcvik v sociálně komunikativních dovednostech. Projekt musí být určen pro žáky a pedagogické pracovníky školy a ve svém důsledku vést k pozitivní změně klimatu školy s minimem kázeňských problémů žáků ve škole i mimo školu. Je třeba jej realizovat na 1 i 2 stupni a ve spolupráci se školní družinou.

Programy musí zasahovat výchovnou i naukovou složku vzdělání během celého školního roku, směřovat k pozitivnímu ovlivnění klimatu třídy, ke změně motivace žáků a pedagogů a změnám vyučovacích metod.

Příprava jednotlivých programů a jejich realizace by neměla být řešena formou nákupu služby mimo školu, ale měla by být v kompetenci třídních učitelů. Rozvrh třídy, úvazky jednotlivých vyučujících,

¹ Metodický pokyn MŠMT ČR čj. 14514/200051 k prevenci sociálně patologických jevů

² Školní preventivní program pro mateřské a základní školy a školská zařízení, 2001 s. 26-30

prostředí, ve kterém bude program probíhat a fyzická náročnost programu určuje charakter a personální zajištění programu. Základním předpokladem k maximální účinnosti programů je aktivní zapojení všech žáků třídy. Rodiče žáků musí být s celým projektem průběžně seznamováni.

Přechod na II. stupeň základní školy přináší řadu změn a z nich vyplývajících zátěžových situací – změna třídního učitele, střídání vyučujících v jednotlivých předmětech, odchod některých spolužáků (víceletá gymnázia, sportovní třídy apod.) a příchod nových spolužáků, zvýšené nároky na objem a strukturu učiva.

Do všech uvedených programů je vhodné integrovat i aktivity související s výukovými předměty (zdravověda, ekologie, přírodověda...). Toto také platí naopak. Mnohé z aktivit se nabízí k širšímu využití v hodinách humanitního i přírodovědného zaměření. Doplnkové aktivity, jejichž cílem je seznámit žáky s pohybovými aktivitami a sportem a jejich funkcí zdravotní, relaxační, socializační a preventivní by měly být nedílnou součástí programů.

Nezastupitelnou roli zde má kvalitní práce třídního učitele, který v roli manažera řídí a připravuje spolu s žáky jednotlivé projekty. K tomu může napomoci i úprava rozvrhu tak, aby byl třídní učitel v pravidelném kontaktu se žáky a pomáhal jim společně s dalšími pedagogy řešit jejich školní i osobní problémy. Pozitivní formování třídního kolektivu není ani pro zkušeného pedagoga úkol vždy snadný.

Pro komunikaci s žáky je velmi efektivní komunitní kruh. Je stěžejní metoda budování bezpečí, důvěry, soudržnosti a osobnostního rozvoje dětí ve třídě. Komunitní kruh lze využít ve všech vyučovacích předmětech, nejen ve výchovných. Atmosféra ve třídě je otevřená, s prvky důvěry a ochoty si porozumět. Děti se učí pomáhat si, tolerovat se a respektovat se ve svých názorech a projevech. Zaměření programů pro jednotlivé ročníky II. stupně škol je uvedeno v Příloze č. 4.

3.4 Školní pravidla jako nástroj prevence

Společně vytvořená a dodržovaná pravidla ve třídě a ve škole jsou velmi účinnou prevencí sociálně patologických jevů. Jedná se o pravidla týkající se soužití v konkrétním společenství žáků, pedagogů a ostatních zaměstnanců školy a o pravidla provozu a chodu školy. Vzhledem k praktickým poznatkům z činnosti jednotlivých škol a školských zařízení v oblasti návykových látek vyplývá evidentní potřeba koncepční úpravy v oblasti školních řádů. Celá řada školních řádů do současné doby neobsahuje např. tzv. sankční řád. V této rovině se jedná pouze o úpravu zakázaných forem jednání ze strany žáků v oblasti návykových látek, bez následného možného řešení (například ve formě sankce – třídní důtky, napomenutí apod.). Výsledkem je, že se školní řády míjejí účinkem a jsou nefunkční.

Požadavkem při koncepci vzorového řešení školního řádu je vytvoření takového školního řádu, který bude obsahovat jak popis zakázaného jednání ze strany žáků v rámci škol a školských zařízení, tak možné sankce, které je za porušení těchto zákazů možné uložit a žáka tak postihnout. Teorie práva v této rovině hovoří o struktuře právní normy, která se skládá z dispozice, hypotézy a sankce.

Tato struktura se jeví jako nezbytná, neboť žák si musí být vědom, že bude-li se chovat podle práva, v tomto případě školního řádu, bude jeho chování tolerováno a respektováno, a pokud ne, bude možno jeho chování sankcionovat. Rovněž tak ostatní žáci musí mít jistotu, bude-li někdo „porušovat pravidla hry“, bude to škola, která tato porušení zjistí a sjedná nápravu. Tím bude nepochybně posílena právní jistota všech žáků školy, a byť je sankční řád do určité míry represivním prvkem, v konečném důsledku působí preventivním účinkem. Rovněž tak je legitimním nárokem to, aby škola jednání spojená s návykovými látkami věcně a objektivně řešila na základě platného práva v ČR, a tím chránila jejich děti před vlivem návykových látek ve školním prostředí.

Školní řád je v podstatě první normou, se kterou je dítě konfrontováno a kterou zcela přirozeně testuje. Nebude-li norma funkční, tzn., nebude-li obsahovat části, které musí obsahovat, jak je uvedeno

výše, může dojít, a z praxe lze říci, že u dětí dochází k vytvoření pocitu, že není třeba normu dodržovat. Dalo by se říci, že školní řád je, přeneseně řečeno, startovní čára každého jedince v této oblasti a můžeme se domnívat, že může do jisté míry v procesu sociálního zrání jedince ovlivnit a pozitivně formovat jeho postoj ke společnosti a normám jako celku.¹

3.5 Komunikace rodiny a školy

Vztah mezi rodinou a školou často není vyvážený a komunikace je povrchní nebo žádná. Rodiče přistupují ke škole jako k instituci, které je třeba vyhovět, kterou je třeba ignorovat nebo na kterou je třeba si stěžovat. Je prokázáno, že vzájemná spolupráce výraznou měrou přispívá ke školní úspěšnosti dětí i k prevenci sociálně patologických jevů. Nejde pouze o základní informovanost rodičů o těchto jevech a komplikacích s nimi spojených, ale i o ochraně před jejich vznikem. Výukové a výchovné problémy nelze řešit bez spolupráce na obou stranách, nelze dělat preventivní opatření.

Je známo, že rodiče mají o školu zájem především v předškolním věku dětí a v období nástupu dítěte do 1. třídy a v jejím průběhu. Pak jejich zájem klesá. Nastávají dvě eventuality. Dítě je úspěšné a nemá výchovné problémy – potom není třeba kontaktu se školou, anebo není úspěšné, kouří, chová se drze, chodí za školu, možná i bere drogy – potom raději nekomunikovat a nevystavovat se problémům. Nejúčinnější a nejlevnější prevencí je zdravá výchova dětí v rodině a ve škole, dobrá výchova dětí je i programem prevence jednotlivých zdraví poškozujících a život znehodnocujících závislostí a jevů. Tato prevence je dána i souladem mezi rodinou a školou.²

¹ BREJCHA, J. Školní řád-návykové látky v souladu s MP MŠMT Č. J. 20006/2007-51, Bulletin NPC 4/2008 s 22

² Školní preventivní program pro mateřské a základní školy a školská zařízení, 2001 s. 31-32

3.6 Rodina jako základ prevence

An mladistvých révů a outlých štípků nenecháváme, aby kam chtí rostli: než přivazujeme je k kolí, aby k nim připati jsouce, snáze se vyzdvihovali až do zmocnění.“ - „Nebo strom neštěpovaný štěpného ovoce nésti nemůž.“¹

Rodina se v průběhu dějin vyvíjela a s ní se měnilo i postavení jednotlivých členů. Moderní představa rodiny a manželství neodpovídá žádné formě, kterou právě historie ve vývoji rodiny zaznamenala. Pro současnou společnost je přirozená, převládající forma párové, monogamní rodiny, rodiny, která je tvořená párem muže a ženy a dětmi.²

V běžném povědomí dnešního člověka vystupuje rodina jako společně žijící rodina malá skupina lidí spojená pokrevními svazky a úzkými citovými vazbami.

Pokud se budeme snažit o komplexnější pohled, můžeme vymezit rodinu jako systémový celek, který je schopný reprodukce svých základních podmínek. Rodinu lze tedy definovat jako:

- dynamický systém, který reprodukuje svoje základní podmínky především a hlavně tím, že původní předpoklad svého vzniku (narození dítěte) mění na svůj výsledek, který se stává potenciálním východiskem vzniku dalšího, nového systému (nové rodiny);
- společenský subsystém, který zabezpečuje primárně individuální a celospolečenské zájmy a potřeby. Překonávání a neustálá reprodukce rozporů mezi individuálním a společenským určuje postavení rodiny v systému společenských vztahů. Rodina má sice vlastní zdroje pohybu, ale jejich kvalita je stále více závislá na složitějších a řádově vyšších strukturách;

¹ KOMENSKÝ, J. A. Informatorium školy mateřské, 1992, s. 24

² BAKOŠOVÁ, Z. Sociální pedagogika jako životná pomoc, 2008. s. 108

- strukturovaný celek (systém), jehož smyslem, účelem a náplní je utvářet relativně bezpečný, stabilní prostor a prostředí pro sdílení, reprodukci a produkci života lidí.¹

Profesor Dr. Břetislav Foustka napsal ve své stati PÉČE O DÍTĚ, sociální postavení mládeže a její ochrana mimo jiné:

Na jedné straně tedy pro celé zástupy mládeže nemají vlastní rodiče dostatek potravy. Na druhé straně však dostává se často dětem, čeho se jim dostávat nemá – opojných nápojů lihových. Nejenže děti leckdy odnášejí nevinně následky nemírného pití rodičů a odpykávají za zlozvyk předků škodami tělesnými a mravními, ale nerozumní nebo neuvědomělí rodiče připouštějí, aby děti také pily, ba sami je doma v rodině zaučují do života alkoholního nebo je vodí s sebou do hospod – snad z obavy aby se tomu později nenaučily. V mnoha měšťanských rodinách mají děti své vlastní odměrky a sklenky a pijí při večeři ba i v poledne podobně jako velcí, jinde se jim dává zavdat od rodičů. V Čechách, rozumí se, děti pijí nejvíce pivo, zřídka víno. Zato v krajinách naší vlasti, kde chudé a neuvědomělé obyvatelstvo pije pálenku (a ve východních Čechách je dosud ještě hodně alkoholismu kořalečnického) dostává se dětem také pálenky, jednak příležitostně jednak pravidelně.²

Správně fungující rodina, hraje ve vývoji člověka pozitivní roli, neboť je důležitým činitelem při formování osobnosti. Dává dítěti od jeho narození pocit jistoty, pocit bezpečí a lásky. Děti musí vědět, že jsou milovány, musí cítit oporu a důvěru. Rodina naplňuje jejich citové potřeby, vštěpuje jim základní morální zásady. Mnoho rodičů se domnívá, že pokud dají dětem život, ošacení a stravu, že tím vytváří podnětné výchovné prostředí. Mýlí se. Výchova v dobře fungující rodině je vlastně primární prevencí rodičů dítěte před škodlivými vlivy okolního prostředí. V průběhu procesu výchovy dítěte může dojít

¹ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. Člověk-prostředí-výchova, 2001, s. 78

² VANEČEK, M., HEJDA, J. Mládež a drogy, Bulletin NPC 3/2008. s 51

k problémům, které mohou mít vážné následky pro něj samotné i pro jeho okolí. Správnou výchovou mohou rodiče těmto problémům předcházet. Děti totiž mají neuvěřitelnou schopnost napodobovat. Podvědomě hledají ve svém okolí vzory, které by si mohly osvojit.

Prvními vzory se pro ně stávají rodiče. Od nich přijímají základní společenské normy, od nich se učí, které lidské chování je a které není správné. Ideálem je úplná, funkční a stabilní rodina, která vede dítě k rozlišování dobra a zla. Jenom v dobrém rodinném zázemí se děti spontánně naučí základnímu postoji k životu, vzorům a návykům, které jsou důležité v každodenním životě.

„Příkladů dobrých a ustavičných potřeba jest mládeži, protože dětem Pán Bůh povahy opičí dal, tj. chtivost jakousi k děláni všeho, co jiné dělati vidí, takže byť se člověku mladému nikdy nic neporoučelo a neoznamovalo, jen když on vidí a slyší, co jiní dělají, dělati téhož týmiž způsoby zvyku, to neproměnným zkušením stvrzeno jest.“¹

Každá rodina uznává určité morální a duchovní hodnoty, dodržuje vlastní výchovné zásady, má svůj vlastní životní styl. Tyto aspekty ovlivňují a formují osobnost jejich dětí. Hodnoty si rodiče vytvářejí na základě rodinných tradic, zvyklostí, přesvědčení a mezilidských vztahů. Děti je postupně přebírají, snaží se je respektovat a dodržovat a v průběhu života si sami určují žebříček hodnot.

Pro někoho je důležité nakupovat drahé oblečení, utrácet za drahé zahraniční dovolené. Další uznává jiné hodnoty, investuje do vzdělání, do knih, pro někoho zase může být prioritou zaměstnání nebo rodina. Hodnotový žebříček také ovlivňuje mnoho okolností. Mohou to být ekonomické názory, sociální, náboženské apod. Výchova k hodnotám je velice obtížná a vyžaduje trpělivost. Většina rodičů ví, že jedině řádnou výchovou a vzděláváním může z jejich dítěte vyrůst harmonická osobnost.

V každém historickém období je důležité a potřebné vychovávat děti k hodnotám:

¹ KOMENSKÝ, J. A. Informatorium školy mateřské, 1992, s. 98

- vztah k sobě samému – má být podmíněný láskou a úctou k životu, rodina má v dítěti pěstovat svobodu, zodpovědnost, zachování zdraví, pěstování zdravého životního stylu, má vychovat takovou osobnost, která bude mít kvalitní hodnotový základ a bude umět sladit individuální a společenské požadavky;
- vztah ke společnosti, lidem k rodině – vychovávat k občanské participaci, dobrým vztahům k jiným, schopnosti kooperovat, přizpůsobovat se i vést lidi;
- vztah k přírodě – rodině mají děti vychovávat k lásce k přírodě a její ochraně, činy, které ji poškozují, nemůžou být akceptované.¹

Svým příkladem dávají rodiče dětem pocit jistoty, zvyšují jejich sebevědomí, poskytují rady, vysvětlují. Učí je citlivosti, empatii. Děti musí znát své místo ve společnosti, musí vědět, že ve svém životě mají na blízku osoby, na které se můžou kdykoliv spolehnout. Děti prostě potřebují „někam patřit.“ Táta s mámou by jim měli poskytnout možnost vytyčit si své reálné cíle, kterých chtějí dosáhnout.

„Současný vývoj zapojuje děti do světa moderních technologií, který se stále více řídí pragmatickými a finančními kritérii. Rodiče by měli dítě na tuto skutečnost připravit prostřednictvím odpovídající výchovy i jiných prostředků. Rodiče a učitelé však nesmějí zapomínat na výuku morálních a duchovních hodnot, které život dětí a jejich okolí humanizují. Tímto způsobem můžeme vytvořit společnost založenou méně na konkurenčních a více na altruistických hodnotách.“²

Už od samotného narození si dítě vytváří silné citové pouto s matkou. Potřeba lásky, podpora sebevědomí, důslednost a komunikace, to je základem správné a efektivní výchovy. Výchova je dlouhodobý proces, ve kterém musí dítě cítit nejen lásku a pocit bezpečí, ale mělo by poznat, co je správné a co správné není. Poznat pochvalu i trest. Odměna

¹ BAKOŠOVÁ, Z. Sociální pedagogika jako životná pomoc 2008, s. 94 - 95

² MELGOSA, J., RAUL, P. Umění výchovy dítěte, 2003, s. 174

nemusí být finanční, stačí třeba pochvala, pohlazení, úsměv. Vhodnou pochvalou posilujeme jeho sebevědomí. Ale rodiče by měli i trestat. Naprosto nevhodným trestem je bití, pohlavek, či plácnutí. Bitím problém nevyřešíme. Děti by měly vědět, že za své chování musí nést zodpovědnost. Měly by se za své nevhodné chování umět omluvit, měly by si umět přiznat, že v tom daném případě nejednaly dobře. Rodiče je mohou potrestat třeba zákazem oblíbené činnosti (například hry na počítači, sledování nějakého programu v televizi). Mohou po nich vyžadovat dřívější uložení ke spánku, mohou jim zadat zvláštní úkol v domácnosti nad rámec jejich povinností.

Rodiče by měli svým dětem stanovit jasná, jednotná pravidla. Měli by trvat na daných rozhodnutích. Vedení ke kázni a sebeovládání je nezbytné pro jejich harmonický vývoj dětí. Ty by měly mít možnost diskuze i zdravé kritiky. Rodiče by si vždy měli najít čas s dětmi komunikovat. Komunikace je nesmírně důležitá činnost, která sehrává ve výchově a vývoji dětí pozitivní roli. Pokud jsou vztahy v rodině harmonické, zvětšuje se touha po komunikaci, vzájemném sdělování názorů, zážitků apod. Pokud rodina nefunguje, vztahy jsou špatné a komunikace se stává obtížnou.

„Stejně jako každá sociální skupina i rodina poskytuje prostředí, v němž dochází ke komunikaci. Když se mezilidské vztahy rozvíjejí v přátelské atmosféře, stimulují uvolněnou a příjemnou komunikaci mezi jednotlivými členy. V prostředí, kde se nevyskytuje křik, hrozby a posměch, snadněji vzniká pocit štěstí a důvěry.“¹

V neposlední řadě je při předcházení negativních jevů ve výchově dětí vhodné využití volného času. Rodiče by měli děti vést ke správnému a účelnému využívání volna. Měli by jim umět pomoci při výběru volnočasových aktivit. Poskytnout radu nebo pomoc při výběru zájmového kroužku, vést děti k samostatnosti při rozhodování, jak naložit s volným časem. Nedovolme dětem, aby se jen tak „poflakovaly“. Z nudy si děti vymýšlí různé druhy zábavy, které mohou vyústit

¹ MELGOSA, J., RAUL, P. Umění výchovy dítěte, 2003, s. 18

v negativní chování. Mnohem snáze se mohou stát členy party delikventů. Snažme se jim vysvětlit, že právě vhodným výběrem volnočasových aktivit se dítě odreaguje a uvolní po náročné práci ve škole.

Je nevhodné, časté vysedávání dítěte před televizí nebo u počítače. Na obojí může časem vzniknout závislost. Zajímejme se, jaké programy naše děti sledují a jaké hry na počítači hrají. Omezme jim čas strávený před televizí. Vysvětlujme jim, že programy, ve kterých se objevuje násilí, pro ně nejsou vhodné. Děti si velmi často spojí virtuální realitu s realitou skutečnou a to s sebou nese neblahé důsledky a rizikové chování do budoucnosti.

Veďme děti k tomu, že mnohem zajímavější a přínosnější pro jejich dobrý vývoj je četba knih. Zásobujme děti kvalitní beletrií. Kniha je vhodným dárkem k narozeninám, za vysvědčení, k vánocům. Kupujme dětem hry a hračky, které nemají s násilím nic společného. Podporujme u dětí jejich vlohy a nadání. Pomozme jim vybrat vhodný zájmový kroužek, věnujte se s nimi společným koníčkům.

Jděme svým dětem příkladem, a ukažte jim, jakým způsobem otec s matkou tráví svůj volný čas. I sebepracovitější a vytíženější rodiče by si měli najít chvíli volna a věnovat ji svým dětem, společně trávit a zorganizovat nejen dobu dovolených a prázdnin, ale i víkendy a všední dny. Tohle všechno si děti ponесou s sebou do budoucnosti a je jenom na nás, jak se k tomu postavíme. Čím více se budeme dětem věnovat, čím více se o ně budeme zajímat, tím více si můžeme být jisti, že se nám to v dobrém vrátí.

Co si vlastně máme představit pod pojmem volnočasová aktivita? Je to činnost, kterou uskutečňujeme po práci nebo po vyučování a která nám přináší odpočinek, zábavu, rozvíjí duševní i tělesné schopnosti. Pro někoho je volný čas časem odpočinku nebo spánku. Jiný si rád zasportuje, protáhne tělo. Někdo si povídá s přáteli, s rodinou, navštíví divadlo, kino, koncert. Jsou lidé, kteří volný čas tráví učením, studiem, prací v různých organizacích. O víkendech nebo o prázdninách se věnují cestování, chataření, procházkám přírodou.

Trávení volného času dětí a rodičů se odvíjí od hodnotového žebříčku rodiny. Učme děti intenzivně prožívat společně strávené chvíle. Nestavme své osobní zájmy a záliby nad zájmy a záliby našich dětí, vzájemně se tolerujte. Společně strávený čas vytváří silné citové pouto mezi rodiči a dětmi.

To, jak tráví volný čas děti, závisí na tom, jakým způsobem využívají volný čas jejich rodiče. Závisí na společných činnostech a hlavně na postoji rodičů k dětem a způsobu jejich výchovy. Rodiče se pro svoje děti stávají vzory, buď pozitivním, nebo negativním. Společná činnost podněcuje a udržuje motivaci, děti si osvojují vědomosti a dovednosti. Dochází u nich k poznání různých druhů činností z různých oblastí společenského života. To je důležité pro přípravu jejich budoucího povolání a pro schopnost zapojit se do společenského života.

Bohužel stále v naší společnosti narůstá počet rodin, které nejsou schopny dostatečně zajistit správnou výchovu svých dětí. Kde hledat viníka? Mohou za to rozvedená manželství? Nebo enormně pracovní vytížení rodiče, kteří společně sdílený čas s dítětem odsunují na druhou kolej? Nebo snad úpadek morálních hodnot?

3.7 Policie a prevence

Role policie ve společnosti je chápána jako represivní. Represivní znamená uplatňující násilí, případně donucovací. Prevence je v širším kontextu chápána jako předcházení, ochrana. Ve vztahu ke společnosti mluvíme o předcházení sociálně-patologickým jevům, tedy nepravostem, kterým se společnost brání. Prevencí v této části rozumím prevenci primární, v celé šíři psychopatologických jevů, se kterou se práce policie zabývá, se zvláštním zřetelem na prevenci kriminality a drogových závislostí.

Názor laiků je dvojitý. Za prvé ten, že ten kdo trestá a používá k tomu násilí, může jen těžko před něčím varovat. Síla a využití moci nebudí důvěru. Policie by neměla dělat prevenci, protože na to jsou

vyškolení a odborně vzdělání jiní profesionálové a určeny jiné instituce. Policie není kompetentní realizovat prevenci. Úkolem policie je chránit život, zdraví a majetek občanů. Tento pohled připouští maximálně preventivní roli trestu.

Druhý názor staví prevenci jako nedílnou součást represe. Ten kdo se setkává se zlem, dokáže před ním nejúčinněji varovat. Samotná ochrana majetku a bezpečnosti občanů může spočívat i v předcházení ohrožujícím událostem.

Nyní se pokusíme zmapovat několik rovin prevence, které Policie České republiky zahrnuje. V resortu Ministerstva vnitra České republiky působí odbor prevence kriminality. Tento odbor má významné zastoupení i na internetovém serveru stránek Ministerstva vnitra ČR. Těžiště činnosti tohoto odboru je především v publikační činnosti, komplexní součinnosti programů prevence kriminality, koordinaci preventivních projektů v rámci resortu, aj.

Úkoly Ministerstva vnitra, které je zastoupené v Republikovém výboru pro prevenci kriminality jsou vždy stanoveny v dokumentu Strategie a prevence kriminality, vydávané na určitá období. Mimo jiné je úkolem pokračovat v integraci Policie ČR a obecní policie do preventivních systémů.

Na Policejním prezidiu České republiky pracuje preventivně informační skupina, která metodicky vede krajské preventivně informační skupiny a obdobný je vztah krajských preventivně informačních skupin (PIS) a dalších článků – okresních PIS, V těchto skupinách pracují tzv. „preventisté“. Jejich úkolem je vytvoření aktivit, které přibližují práci policie veřejnosti, mimo jiné je jejich úkolem pořádání besedy zaměřených na prevenci a podílení se spolu s dalšími subjekty na realizaci dílčích projektů prevence kriminality v daném regionu. Preventisté však nejsou jediní policisté, které legislativa zavazuje k prevenci.

Samostatný pojem prevence v platných právních normách nenajdeme. V nejširším smyslu je ochrana občanů dána Ústavou České republiky. Obecně se o prevenci zmiňuje trestní řád, kde v Hlavě první, § 1 v Obecných ustanoveních je uvedeno, že trestní řízení musí působit

k upevňování zákonnosti, k předcházení a zamezování trestné činnosti, k výchově občanů v duchu důsledného zachovávání zákonů a pravidel občanského soužití i čestného plnění povinností ke státu a společnosti. V § 158 odst. 1 téhož zákona je konstatováno, že policejní orgán je povinen učinit všechna potřebná opatření k odhalení trestných činů a zjištění jejich pachatelů, je povinen činit nezbytná opatření k předcházení trestné činnosti.

3.8 Instituce prevence v rámci okresu Chrudim

Prevenčí spojenou s problematikou užívání návykových látek u dětí ve věku 12 – 15 let se na okrese Chrudim zabývá a poskytuje celá řada státních i nestátních institucí. Mezi státní instituce patří v první řadě Městský úřad v Chrudimi, do jehož působení spadá oddělení prevence, kde působí kurátoři pro mládež, protidrogový koordinátor a sociální asistent. Další státní institucí je Archa, Středisko výchovné péče pro děti a mládež Chrudim. Jedná se o školské zařízení, které poskytuje preventivně výchovnou péči dětem a mladistvým s negativními jevy v chování, školními a rodinnými problémy.

Nestátní instituce zastupuje o. s. Amalthea Chrudim, která podporuje zdravé fungování rodiny a pomáhá řešit problémy tak, aby se předcházelo umístování dětí do ustavní péče. Dále pak Centrum J. J. Pestalozziho, o.p.s. Chrudim, které poskytuje registrované služby v oblasti krizové pomoci, terénních programů, Domy na půl cesty, telefonická krizová pomoc, nízkoprahové zařízení pro mládež.

Další státní a nestátní instituce, které působí v oblasti prevence na okrese Chrudim, jsou uvedeny v Příloze č. 4.

II PRAKTICKÁ ČÁST

4 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ ROZSAHU ZNEUŽÍVÁNÍ NÁVYKOVÝCH LÁTEK VE VĚKU 12 – 15 LET NA OKRESE CHRUDIM

4.1 Stanovení cílů a hypotéz průzkumného šetření

Cílem diplomové práce v teoretické části bylo shrnout obecné poznatky o problematice návykových látek k dané věkové skupině a popsat možnosti prevence ze strany rodiny, školy a Policie ČR.

Cílem praktické části je nejprve získat aktuální informace o drogové problematice u dané věkové skupiny na okrese Chrudim a vzhledem k tomu, že dotazníkové šetření bylo provedeno v různých školských zařízeních (základní škola, speciální škola a základní škola při DDŠ) budou se tyto výsledky vzájemně komparovat.

Dílní otázky a hypotézy průzkumného šetření realizovaného v praktické části diplomové práce byly zformulovány s ohledem na cíle této práce.

Stanovili jsme si šest dílních otázek, v závorce je uvedena operacionalizace do hypotézy:

- Jaké zkušenosti s legálními návykovými látkami mají děti ve věku 12 – 15 let na okrese Chrudim? (H 1)
- Jaké zkušenosti mají děti ve věku 12 – 15 let na okrese Chrudim s nelegálními návykovými látkami? (H 2)
- Která nelegální návyková látka je u těchto dětí na okrese Chrudim nejfrekventovanější? (H 3)
- Jaká je dostupnost nelegálních drog pro uvedenou věkovou skupinu na okrese Chrudim? (H 4)
- Je tato věková skupina ve školách informována o možnostech řešení problémů drog? (H 5)

- Promítá se do zkušeností s návykovými látkami u těchto dětí typ školského zařízení, které navštěvují (základní, speciální, při dětském domově)? (H 6)

S vytyčenými otázkami úzce korespondují hypotézy diplomové práce, jejichž výčet je uveden níže:

- H 1: S legální návykovou látkou přišla do styku více než jedna třetina dětí ve věku 12 – 15 let na okrese Chrudim.
- H 2: S nelegální návykovou látkou přišla do styku méně než jedna třetina dětí, podnětem k aplikaci drogy byla zejména zvědavost.

Přikláním se k názoru, že experimentování a legální i nelegální návykovou látkou probíhá již na základních u žáků na druhém stupni. Autoři jako Tyler¹, Falář², Presl³ a Vaněček s Hejdou⁴ umísťují první experimentování do období mezi 13 – 17 rokem života. Do současné doby došlo k posunu ve věkové hranici setkání s drogou a věk se pohybuje i pod spodní hranicí uváděné výše citovanými autory odborné literatury a článků. Tuto skutečnost podporují i má vlastní zjištění z pozice své práce u Policie ČR, člena Komise pro děti a mládež při Městském úřadu Chrudim a dále rozhovory se sociálními pracovníky, kurátory téhož úřadu, preventisty na školách a lékaři dětského oddělení Nemocnice v Chrudimi. Dále jsem přesvědčen, že žáci v tomto životním období, které můžeme nazývat pubertálním věkem, často mají touhu experimentovat s něčím nepoznaným, někdy i nebezpečným. Rovněž se u nich projevuje touha odpoutání se od svých rodičů, často to bývá období vzdoru vůči všem autoritám a morálním, sociálním normám dané společnosti. Součástí tohoto období je i experimentování s drogou.

¹ TYLER, A. Drogy v ulicích, 2000

² FALÁŘ, J. Dynamika drogové scény a sociálního klimatu dětí a mládeže 1997-2000, 2003

³ PRESL, J. Drogová závislost, 1994

⁴ VANEČEK, M., HEJDA, J. Mládež a drogy, Bulletin NPC 3/2008.

- H 3: Nejčastěji zneužívanou nelegální návykovou látkou u této věkové skupiny na okrese Chrudim je marihuana.

Na základě snadné dostupnosti marihuany není v dnešní době velký problém sehnat semínka této rostliny a vypěstovat si ji pro svoji potřebu a pro potřeby kamarádů. Lze tedy předpokládat, že tento psychotropní látka bude u nás nejrozšířenější nelegální návykovou látkou. Tento názor podporuje rovněž skutečnost, že v dnešní době velká část mladých lidí kouří cigarety (průzkumné šetření v mé bakalářské práci, články v novinách atd.) a následně není velký problém přejít na kouření marihuany. Náklady na získání této drogy nepředstavují enormní zátěž na finanční možnosti žáků základních škol.

- H 4: Nelegální drogy nejsou ani pro tuto věkovou skupinu nedostupné, jejich distribuce se v nemalé míře vyskytuje přímo na půdě škol.

Ve své bakalářské práci, ve které jsem prováděl obdobné průzkumné šetření, byla tato skutečnost zjištěna, proto jsem tuto hypotézu stanovil i v diplomové práci ve vztahu na okres Chrudim. Výsledky šetření z bakalářské práce byly pro odpovědné pracovníky oslovených škol velmi překvapivé a skutečnost, že se již i na školách dají sehnat nelegální drogy, byla řešena i s rodiči na třídních schůzkách. Opětovné dotazníkové šetření tak pomůže zjistit, zda přijatá opatření nějakým způsobem snížila toto riziko.

- H 5: Děti ve věku 12 – 15 let na okrese Chrudim mají velmi dobré informace o možnostech řešení problémů působených drogou.

I tato hypotéza byla převzata z mé bakalářské práce ze stejného důvodu, jaký je uveden v té předcházející. Na každé škole působí pracovník, který je odpovědný za prevenci sociálně patologických jevů mezi které konzumace legálních a nelegálních návykových látek u této věkové skupiny patří, proto by měla být povědomost žáků o tomto pracovníkovi. Na školách dle vyjádření pracovníků oddělení prevence při

Městském úřadu v Chrudimi jsou prováděny časté přednášky, různé preventivní programy a i proto o těchto pracovnících by měli mít žáci povědomí o možnosti pomoci z jejich strany.

- H 6: Děti umístěné v dětských domovech mají větší zkušenosti s návykovými látkami.

K této hypotéze mě vede skutečnost, že dětský domov se školou je školské zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy. Je tedy zařízením určeným pro děti s nařízenou ústavní nebo uloženou ochrannou výchovou a pro děti umístěné na základě předběžného opatření s diagnostikovanými poruchami chování a to než ukončí povinnou školní docházku nebo přípravu na povolání.

4.2 Metody průzkumného šetření

Tato část diplomové práce je orientována kvantitativně. K adekvátnímu naplnění zvolených cílů a verifikaci hypotéz byla proto v rámci průzkumného šetření zvolena dotazníková metoda.

Jak už název nasvědčuje, slovo „dotazník“ se spojuje s „dotazováním“, s otázkami. Značí způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí. Je nejfrekventovanější metodou zjišťování údajů a používá se především pro hromadné získávání údajů. Tato frekventovanost je často dána (zdánlivě) lehkou konstrukcí dotazníku, který se proto považuje za ekonomicky výzkumný nástroj. Můžeme jím získávat velké množství informací při malé investici času.¹

¹ GAVORA, P. Úvod do pedagogického výzkumu, 2004. s. 99

4.3 Charakteristika průzkumného souboru

Aby výzkumný soubor odpovídal tématu této diplomové práce, bylo nutné oslovit žáky různých typů škol spadajících do základního školství na okrese Chrudim ve věku 12 až 15 let. Vzhledem k množství škol byl vybrán náhodný vzorek ze základních škol, speciálních škol a školy při Dětském domově. Dotazníkový průzkum byl proveden v období od měsíce října 2009 do měsíce února 2010 a probíhal v šestých až devátých třídách těchto školských zařízeních:

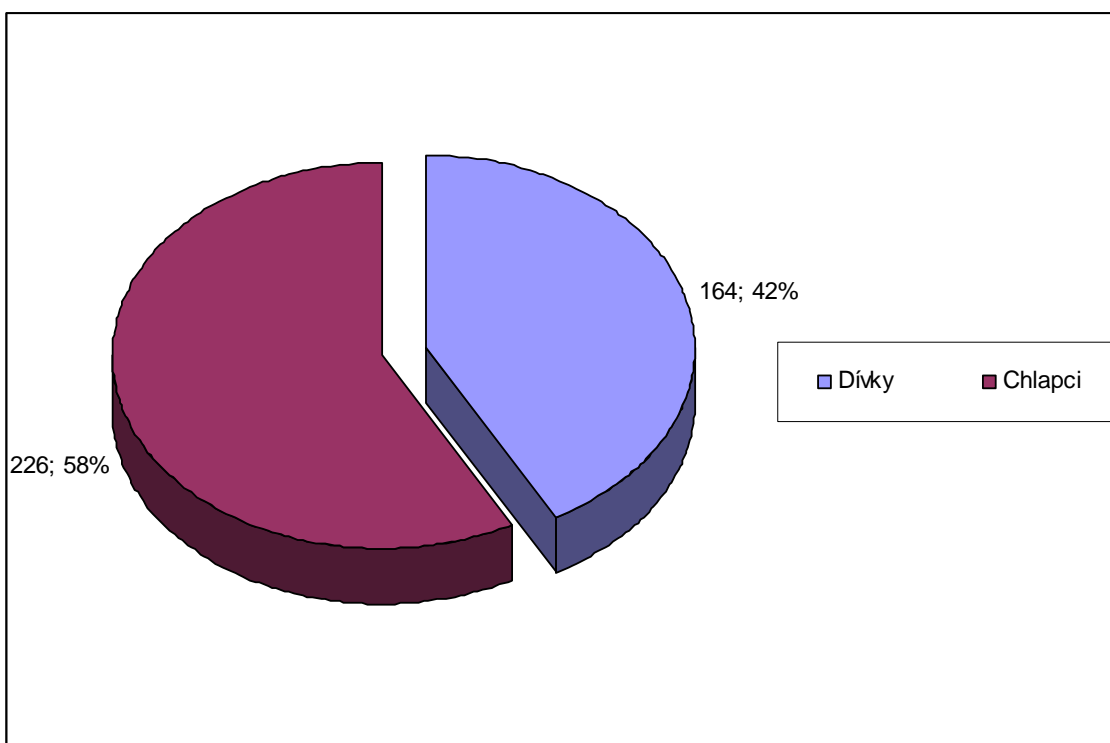
- Speciální základní škola Skuteč – speciální vzdělávací zařízení pro děti vyžadující zvláštní péči pro děti z města Skuteč a okolí
- Speciální základní škola v Chrudimi – speciální vzdělávací zařízení pro děti vyžadující zvláštní péči pro děti z Chrudimi a okolí
- Praktická a speciální škola Hlinsko v Čechách - speciální vzdělávací zařízení pro děti vyžadující zvláštní péči pro děti z Hlinska v Čechách a okolí
- Dětský domov se školou, středisko výchovné péče, základní škola a školní jídelna Hrochův Týnec – školské zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy a pro děti umístěné v tomto zařízení z důvodu vydání předběžného opatření s diagnostikovanými poruchami chování, poskytuje dále ambulantní preventivní výchovnou péči, speciálně pedagogické a psychologické služby dětem s rizikem poruch chování nebo rozvinutými projevy poruch chování a negativních jevů v sociálním vývoji, u nichž není nařízena ústavní výchova
- Základní škola Hrochův Týnec – školské zařízení pro děti z obce Hrochův Týnec a přilehlého okolí
- Základní škola Dr. J. Malíka Chrudim – plně organizovaná městská sídlištní škola pro děti z města Chrudim a přilehlého okolí

- Základní škola Chrast u Chrudimi – školské zařízení pro děti z města Chrast u Chrudimi a přilehlého okolí
- Základní škola Třemošnice – školské zařízení pro děti z města Třemošnice a přilehlého okolí

Náhodný výběr je založený na principu pravděpodobnosti, má zaručit reprezentativnost výběrového souboru, aby bylo možno vztáhnout, zobecnit poznatky zjištěné na výběrovém souboru na základní soubor a potažmo na populaci. Vzorek musí reprezentovat známé i neznámé vlastnosti základního souboru. Pravděpodobnost říká, jaká je míra rizika, že nastane určitá událost nebo jev.¹

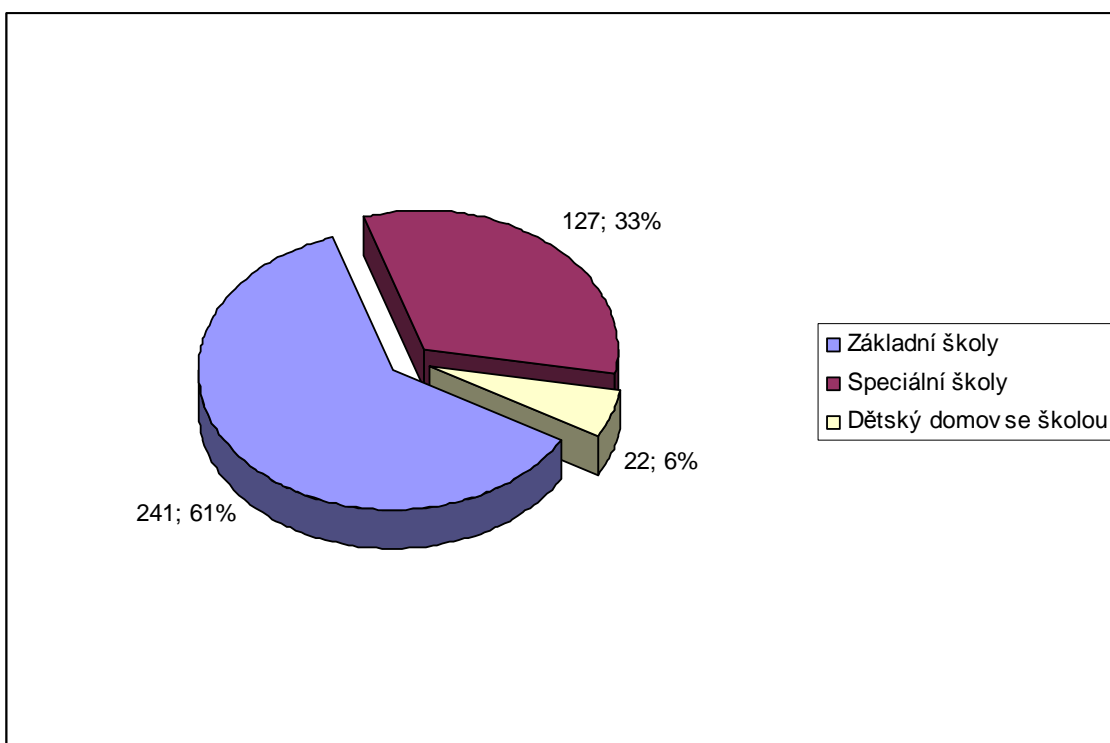
Vzhledem k velkému počtu žáků na ZŠ Dr. J. Malíka v Chrudimi, ZŠ Chrast u Chrudimi a ZŠ Třemošnice byl na těchto školách ve spolupráci s metodiky prevence proveden průřez jednotlivými ročníky.

¹ ŽIŽLAVSKÝ, M. Metodologie pro sociální politiku a sociální práci, 2003, s. 37

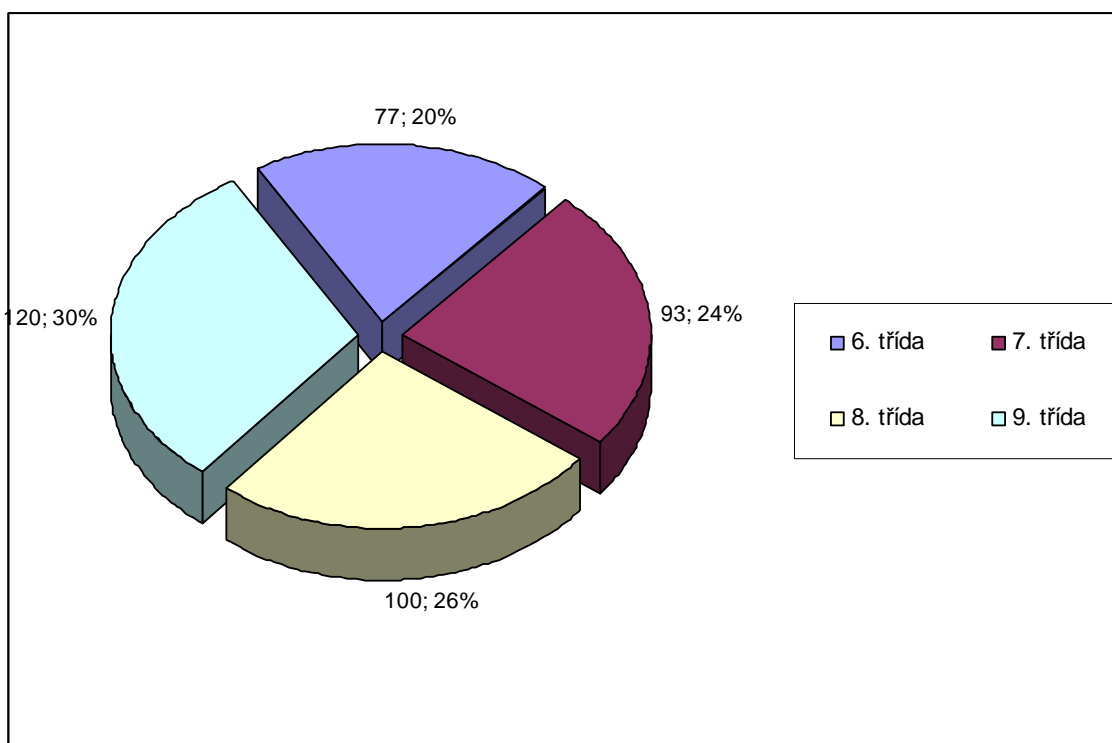
Graf č. 1: Zastoupení respondentů podle pohlaví (v %)

V rámci výzkumu bylo osloveno celkem 390 respondentů ve věku 12 až 15 let. Projektu se zúčastnilo 226 chlapců a 164 dívek. Aby získaná data mohla být porovnána a zároveň využita, byl žákům předložen stejný dotazník, který jsem zpracoval a předložil k vyplnění při provádění průzkumného šetření v mé bakalářské práci a žáci v něm odpovídali písemně na 12 otázek (viz. Příloha č. 5).

Graf č. 2: Zastoupení respondentů podle typu školy (v %)

Z celkového počtu 390 oslovených žáků bylo celkem 241 žáků z druhých stupňů základních škol. V ZŠ v Chrudimi odpovídalo celkem 57 žáků, v ZŠ Hrochův Týnec dotazník vyplnilo 81 žáků, v ZŠ Chrast 46 žáků a v ZŠ Třemošnice jsem oslovil 57 respondentů. Speciální škola v Chrudimi se na vyplnění podílela 52 žáky, Speciální škola ve Skutči 29 žáky a Praktická a speciální škola v Hlinsku 46 žáky. Ve škole při Dětském domově v Hrochově Týnci vyplnilo dotazník 22 chovanců (viz Příloha č. 6).

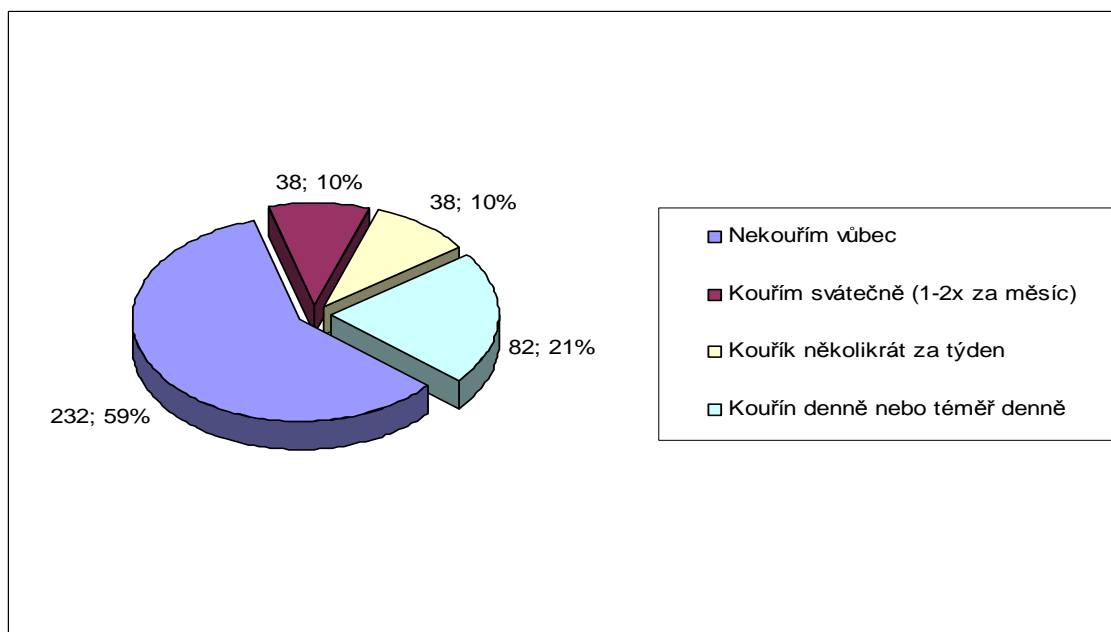

Graf č. 3: Zastoupení respondentů podle tříd (v %)

Z celkového počtu 390 oslovených žáků vybraných školských zařízení na okrese Chrudimí bylo 77 žáků z šestých tříd, 93 žáků navštěvuje sedmou třídu, 100 žáků třídu osmou a 120 žáků vyplnilo dotazník v devátých třídách.

4.4 Prezentace výsledků šetření

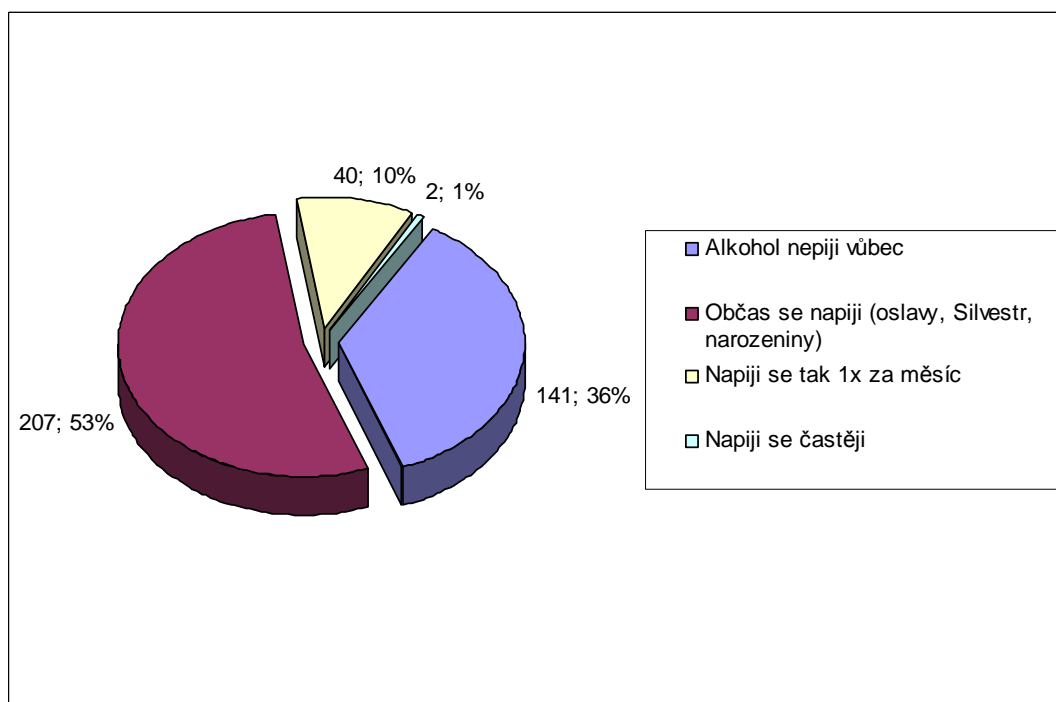
Zkušenost dětí s cigaretami

Graf č. 4: Vztah dětí ve věku 12 – 15 let ke kouření (v %)

Z výše uvedeného grafu č. 4 je zřejmé, že 59 % respondentů nekouří vůbec. 21 % žáků odpovědělo, že kouří denně nebo téměř denně, domnívám se, že tento počet není zanedbatelný. V Příloze č. 6 jsou tabulkově zpracovaná data z jednotlivých škol a za alarmující je možné považovat situaci v Dětském domově se školou v Hrochově Týnci, kde je ve srovnání s ostatními zařízeními nejvyšší a nejčastější kontakt s cigaretou mezi žáky a každodenní „cigaretu“ přiznalo přes 40 % dětí! Tato skutečnost je dle mého názoru ovlivněna koncentrací dětí s výchovnými problémy anebo ze závadového rodinného prostředí, tedy i s dřívější zkušeností s tímto sociálně patologickým jevem, na jednom místě.

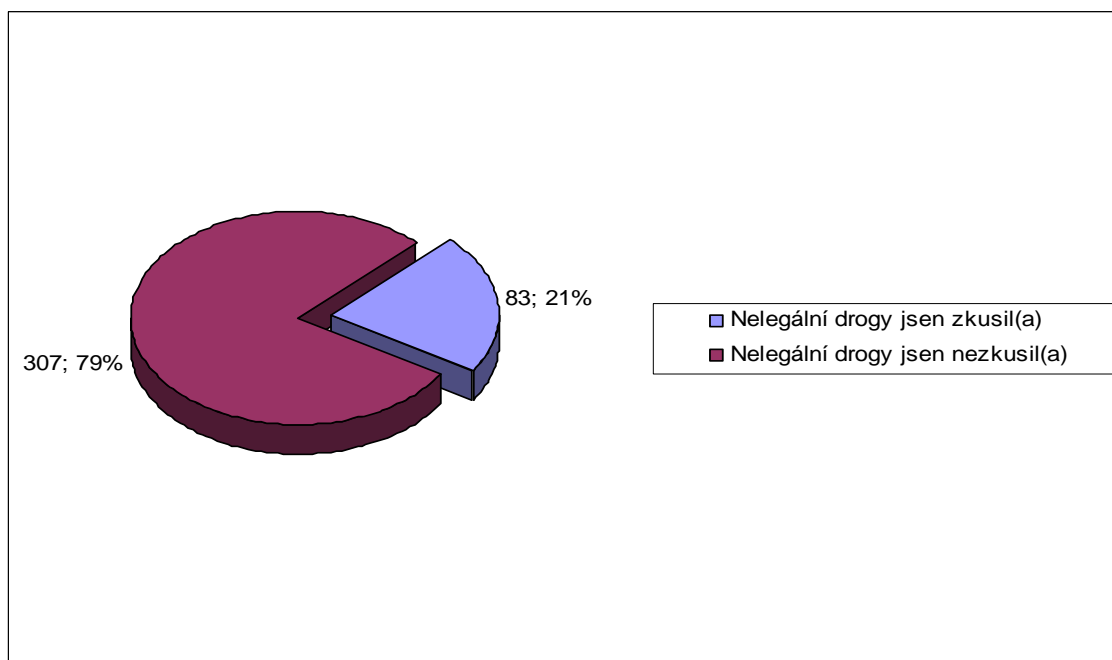
Zkušenost dětí s alkoholem

Graf č. 5: Vztah dětí ve věku 12 – 15 let k alkoholu (v %)

Z odpovědí vyplývá, že bezmála dvě třetiny respondentů má více či méně zkušeností s konzumací alkoholu. Tabulka v Příloze č. 6 přehledně ukazuje rozdíly mezi žáky jednotlivých sledovaných škol, za pozornost stojí zjištění, že pouze necelá čtvrtina dětí ze Základní školy v Hrochově Týnci nepije alkohol vůbec. Obdobně jako u každodenního kouření cigaret, tak i v případě časté konzumace alkoholu dominují děti z dětského domova, i zde vidím souvislost s koncentrací „problémových“ jedinců v jedné instituci.

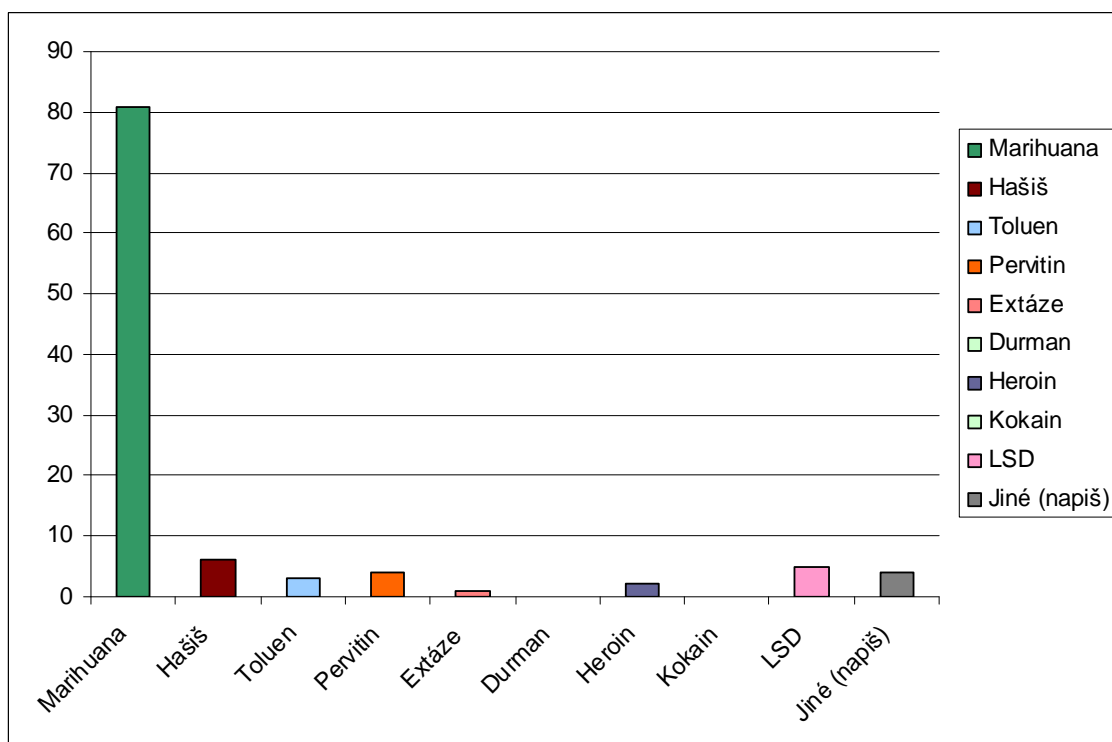
Zkušenost dětí s nelegální drogou

Graf č. 6: Zkušenosti s nelegální drogou (v %)

Více než tři čtvrtiny dětí ještě nezkusily nelegální drogy, což považují při současném vývoji společnosti a alarmujících zprávách v médiích za potěšitelné. Uvědomují si však a z rozdílů mezi jednotlivými školami je to patrné (jak ukazuje tabulka v Příloze č. 6), že průměrná čísla situaci zkreslují. Naopak jako značně závažnou vidím situaci u žáků školy při dětském domově, kde nelegální drogu vyzkoušelo přes 60% dětí! Míním, že na tomto faktu se podílí jednak opět (obdobně jako u cigaret a alkoholu) soustředění dětí se závadovým chováním v jednom zařízení, jednak i přístup k těmto látkám, což je patrné z následujících zjištění.

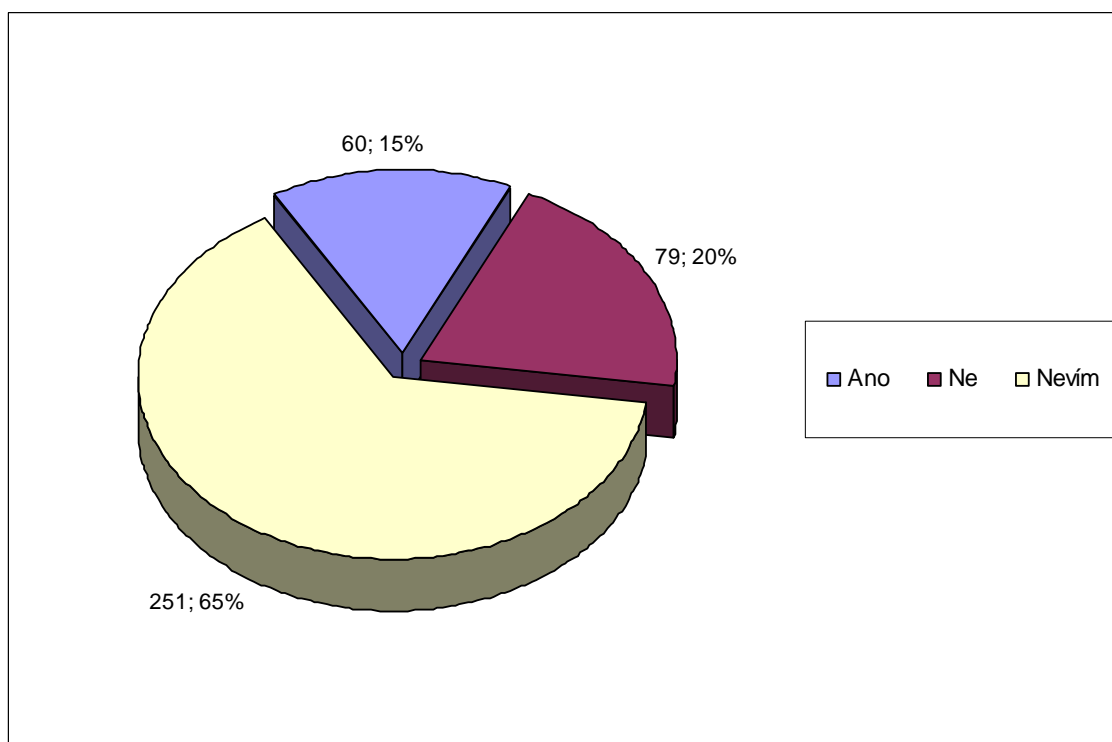
Preference různých drog mezi dětmi

Graf č. 7: Zastoupení jednotlivých nelegálních drog

Dle odpovědí dětí je nejvíce zneužívanou nelegální látkou marihuana, se značným odstupem následována hašišem. Alarmující je skutečnost, že i děti mezi dvanácti a patnácti lety experimentují s tzv. „tvrdými“ drogami, až na ojedinělé výjimky se jedná o děti z Dětského domova se školou v Hrochově Týnci (viz. Tabulkově zpracované šetření v příloze). Prvenství marihuany lze vysvětlit z více pohledů, jedná se o nejdostupnější a nejlevnější drogu, polemizuje se také o její škodlivosti a léčebných účincích, lze ji snadno vypěstovat v domácích podmínkách.

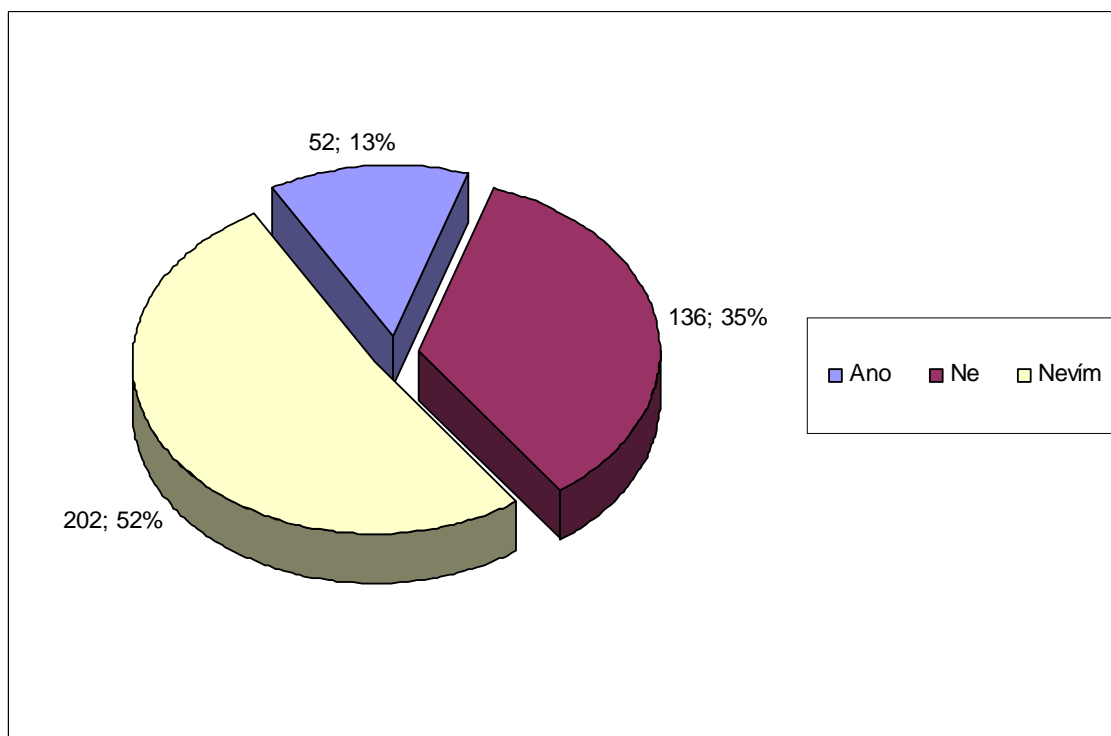
Povědomí dětí o zneužívání drog mezi jejich spolužáky

Graf č. 8: Vědomí o spolužácích, kteří užívají drogy (v %)

Z grafu vyplývá, že většina respondentů na tuto otázku odpověděla „nevím“. Toto zjištění je překvapující, protože šetření proběhlo většinou na menších školách s menším počtem žáků ve třídách, tedy s menší anonymitou. Vysvětlení lze najít v nechuti odpovídat na tuto otázku, která mohla být chápána jako „bonzování“ na spolužáky. Při bližším pohledu na získané údaje v Příloze č. 6, lze konstatovat, že největší povědomí o svých spolužácích, pokud jde o drogy, mají děti ze školy při dětském domově, což může souviset s trávením společného času i mimo školní vyučování.

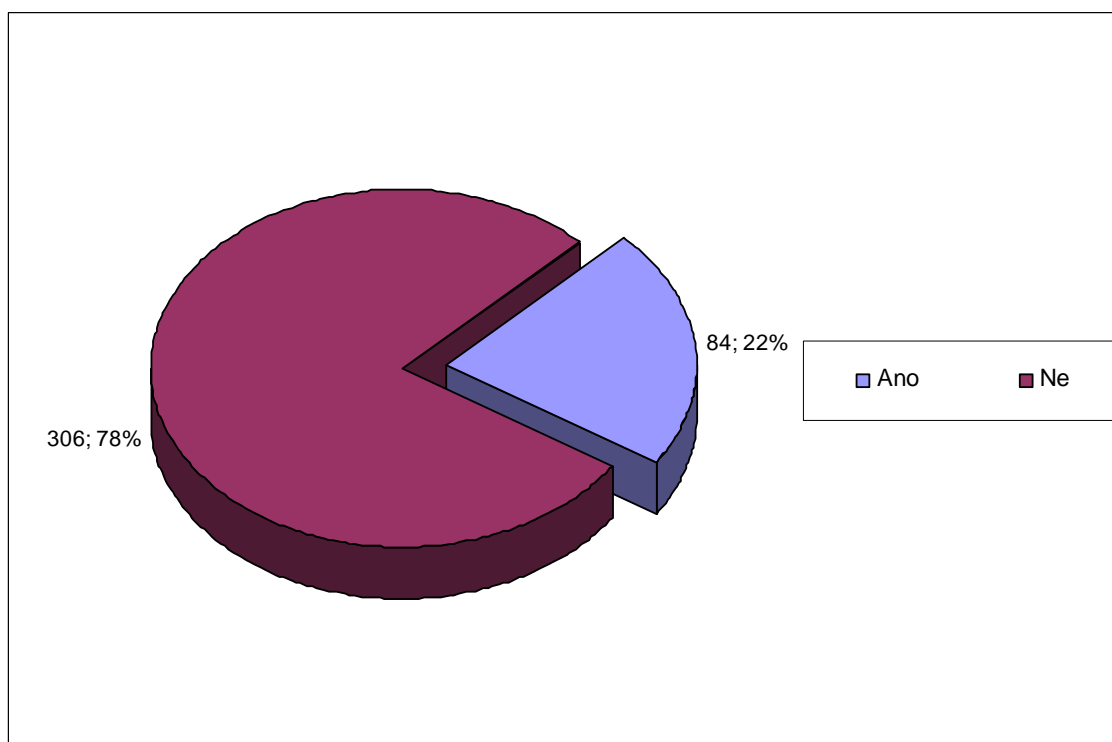
Dostupnost drog na školách

Graf č. 9: Dostupnost drog přímo ve školách (v %)

Tato otázka měla za úkol zjistit dostupnost nelegálních drog přímo ve školních budovách. Celkem 13 % dětí odpovědělo, že lze i v těchto prostorách sehnat drogy, z čehož tedy vyplývá, že již i na půdě základních škol se s drogami obchoduje. Podrobnější pohled na výsledky uvedené v tabulkovém zpracování dat z jednotlivých škol, které je v Příloze č. 6 této diplomové práce, je na první pohled největší dostupnost nelegálních drog v Hrochově Týnci, ať již na zdejší základní škole nebo na škole při dětském domově, ovšem tuto skutečnost je třeba zejména u dětí z dětského domova posuzovat ve vztahu k celkovému povědomí dětí o možnosti takovou drogu na půdě školy získat, když žáci školy při dětském domově ve srovnání s dalšími sledovanými školami téměř z 9/10 na otázku konkrétně odpověděli ano nebo ne (u dalších škol se konkrétní odpovědi pohybují jen od 33 % do 66 %). Nabízí se otázka, zda drogy v této obci distribuují děti z ústavního zařízení, z nichž mnozí se často nacházejí na útěku v závadovém prostředí.

Zkušenost s dealerem drog

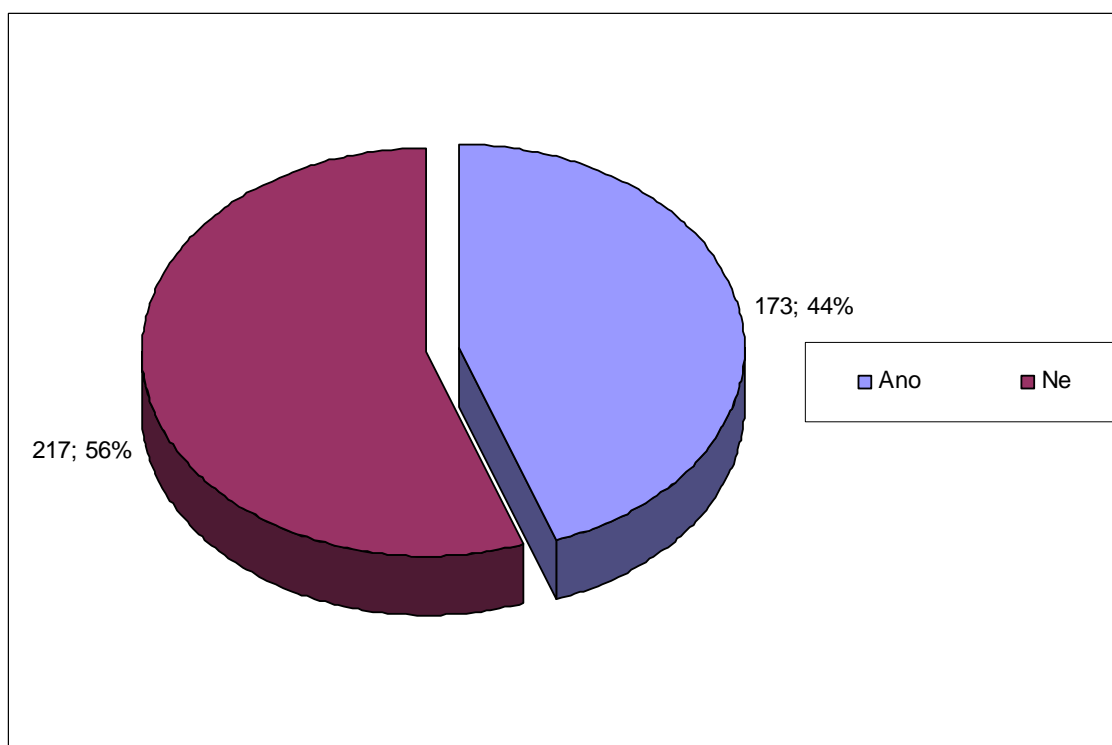
Graf č. 10: Zkušenost s dealery drog (v %)

Odpovědi nám měli posloužit ke zjištění zkušenosti respondentů s dealery drog a je celkem potěšitelné, že kladná odpověď na tuto otázku pouze nepatrně převyšuje 1/5 ze všech dotázaných. Jak ukazuje tabulka v Příloze č. 6, s nabídkou nelegální drogy se nejčastěji setkali žáci školy při dětském domově, toto zjištění koresponduje s jejich nejčetnější zkušeností s aplikací nelegální drogy i dostupností drog na jejich škole (viz předchozí otázky). S výrazným odstupem (kolem 30 %) je následující děti ze Základní školy v Hrochově Týnci a Speciální školy ve Skutči. Další data v tabulce prezentují poměrně výrazné rozdíly mezi žáky jednotlivých škol.

Motivace dětí k zneužití drogy

Většina respondentů, kteří již mají s braním drog nějakou zkušenost, uvedla jako důvod touhu vyzkoušet něco nového, zvědavost. Nechyběla ani odpověď, že jsou samotnými dealery nebo odpověď, že člověk má zkusit všechno, případně i vyjádření „nevím“.

Povědomí dětí o odborné pomoci v souvislosti s nelegálními drogami

Graf č. 11: Znalost osob zabývajících se problematikou drog (v %)

Vzhledem k tomu, že na každé škole je určený pedagogický pracovník, který se zabývá problematikou návykových látek, je zjištění, že téměř 44 % dotázaných neví, že tato osoba na škole působí, značně znepokojivá. K vážnému zamyšlení by měla vést zejména na Speciální škole v Chrudimi, kde o existenci takového specialisty nemá povědomí bezmála 3/4 dětí!

Obeznamenost dětí s konkrétní možností protidrogové pomoci

Respondenti, kteří uvedli, že znají osoby, řeší protidrogovou problematiku, odpovídali většinou konkrétním jménem odpovědného pracovníka školy. V jednom případě byla i odpověď drogový dealer, případně policie, lékař.

4.5 Komentář a doporučení

V rámci dotazníkového šetření jsme si stanovili šest dílčích otázek, na které jsme chtěli získat odpověď a tyto jsme šetřením získali a zpracovali.

Z různých celospolečenských médií slyšíme, že věk, kdy děti poprvé experimentují ať už s legálními či nelegálními návykovými látkami se snižuje. Tato skutečnost byla potvrzena zejména u alkoholu. V 9. třídě základní školy Hrochův Týnec nebyl dokonce nikdo, kdo by odpověděl, že alkohol nepije vůbec. Nejvíce zneužívanou nelegální návykovou látkou je marihuana, což se vzhledem k věku respondentů dalo očekávat. Děti v tomto věku se již i podílejí na pěstování této nelegální látky. Při dotazníkovém šetření byl i zjištěn případ, kdy žák 9. třídy zasel semínka marihuany do skleníku a babička mu ochotně, v nevědomosti o co se jedná, rostliny zalévala. Výjimkou však nebylo ani zjištění, že respondent zkusil i jiné látky než marihuanu a to i tzv. „tvrdé“ drogy jako pervitin a heroin. Šetření dále ukázalo, že i na školách lze sehnat nelegální drogy. Jednou z dalších otázek byla ta, zda děti znají osoby, které se zabývají drogovou problematikou. Otázka zamýšlela osoby z řad pedagogických pracovníků. Byla zjištěna alarmující skutečnost, že téměř dvě třetiny žáků tuto osobu neznají. Poslední otázkou jsme chtěli zjistit, zda se nějak liší typ školy (základní, speciální a škola při dětském domově) ve vztahu ke zkušenostem dětí z těchto škol s návykovými látkami. Dle předpokladu bylo zjištění takové, že děti umístěné do dětských domovů z důvodu ochranné

výchovy mají s omamnými látkami celkově mnohem větší zkušenosti, než děti ze základních a speciálních škol.

Závěrem této kapitoly uveďme doporučení, jak dál postupovat v protidrogové prevenci.

Ze strany rodičů by měla být více věnována pozornost tomu, jak jejich dítě tráví svůj volný čas, s jakou partou se stýká, jaké má vůbec koníčky a záliby. I rodič by se měl aktivně podílet na způsobu trávení volného času svého dítěte a nenechat tyto věci jen na druhých institucích.

V případě školských zařízení bylo zjištěno, že žáci neznají protidrogové koordinátory z řad pedagogického sboru, což zřejmě svědčí o ne zcela kvalitní práci těchto osob. V tomto bychom doporučovali zlepšení v jednotlivých školách.

4.6 Verifikace hypotéz

Hypotézy diplomové práce velmi úzce souvisejí se stanovenými otázkami.

Hypotéza 1.

S legální návykovou látkou přišlo do styku více než 30 % dětí ve věku 12 – 15 let na okrese Chrudim.

..... tato hypotéza se potvrdila

Z celkového počtu respondentů odpovědělo, že s cigaretou přišlo do styku 41 % jedinců a s alkoholem 64 % jedinců (viz. Graf č. 4 a 5).

Hypotéza 2.

S nelegální návykovou látkou přišlo do styku méně než 30 % dětí ve věku 12 – 15 let na okrese Chrudim, podnětem k aplikaci drogy byla zejména zvědavost.

..... tato hypotéza se potvrdila

21% dotázaných uvedlo, že experimentovalo s nelegální návykovou látkou a ve většině případů byl jako důvod zvědavost zkusit účinky těchto látek (viz. Graf č. 6).

Hypotéza 3.

Nejčastěji zneužívanou nelegální návykovou látkou u dětí ve věku 12 – 15 let na okrese Chrudim je marihuana.

..... tato hypotéza se potvrdila

Dotazníkovým šetřením bylo zjištěno, že nejvíce zneužívanou drogou je právě marihuana (viz. Graf č. 7).

Hypotéza 4.

Nelegální drogy nejsou ani pro děti ve věku 12 – 15 let nedostupné, jejich distribuce se v nemalé míře vyskytuje přímo na půdě škol.

..... tato hypotéza se potvrdila

Celkem 13% dětí uvedlo, že se ve škole dá opatřit nelegální droga (viz. Graf č. 9).

Hypotéza 5.

Děti ve věku 12 – 15 let na okrese Chrudim mají velmi dobré informace o možnostech řešení problémů působených drogou.

..... tato hypotéza se nepotvrdila

Tuto hypotézu potvrdila jen slabá polovina dotázaných respondentů (viz. Graf č. 11).

Hypotéza 6.

Děti umístěné v dětských domovech mají větší zkušenosti s návykovými látkami.

..... tato hypotéza se potvrdila

Z dotazníkového šetření vyplynulo, že větší zkušenost s drogami mají právě děti umístěné v dětských domovech (viz. Tabulkové zpracování výsledků dotazníkového šetření v Příloze č. 6).

ZÁVĚR

Problematika návykových látek u dětí je oblast, která si zasluhuje naší pozornost, neboť je to oblast, která se mezi žáky základních škol stále více rozmáhá. Převážná většina mladých lidí s oblibou experimentuje s novými věcmi a zážitky, včetně legálních a nelegálních látek. Ignorování tohoto chování znamená ignorování skutečnosti, že existuje něco jako dospívání. Striktně mladým lidem zakazovat a konzumovat návykové látky poje nepředstavuje zrovna nejlepší řešení. Přílišné zakazování může u žáků zvýšit riziko experimentování.

S užíváním návykových látek úzce souvisí i změna hodnotového systému u dětí. Je především na rodičích a pedagozích, aby dokázali včas rozpoznat problém a snažili se ho řešit dříve, než se dostane do stádia, ve kterém již budou sami bezmocní.

V teorii i praxi mnoha oborů, sociální pedagogiku nevyjímaje, je prevenci a koncepčnímu řešení problematiky návykových látek věnována značná pozornost. Vývoj v této oblasti nestagnuje. S ohledem na dynamičnost tohoto jevu je třeba problematice návykových látek věnovat longitudinální pozornost, kontinuálně sledovat vývoj i trendy v dané oblasti. S ohledem i na tuto skutečnost bylo zvoleno téma diplomové práce a její struktura. Cílem teoretické části diplomové práce bylo shrnout aktuální poznatky o drogové problematice ve vztahu k dětem ve věku 12 – 15 let na okrese Chrudim a v praktické části popsat danou situaci na vzorku dětí této věkové kategorie na vybraných školách chrudimského okresu.

Teoretická část diplomové práce je strukturována do tří kapitol. V první z nich byly návykové látky popsány jako fenomén současné doby, byly vymezeny základní pojmy drogové problematiky a vymezena kategorie dětí ve věku 12 – 15 let a v přílohách provedeno seznámení s charakteristikou okresu Chrudim. Kapitola druhá se zabývala již samotnou problematikou návykových látek, důvody jejich zneužívání, protiprávním jednáním spojeným s touto problematikou a právním postihem dětí a mládeže při spáchání drogových deliktů. Třetí kapitola

se věnovala možnostem prevence ze strany školských zařízení, rodiny a Policie ČR.

Základem pro realizaci praktické části diplomové byla administrace 390 dotazníků o dvanácti položkách žákům šestých až devátých tříd vybraných základních škol, speciálních škol a základní školy při dětském domově se školou. Získaná data byla tříděna, zpracována a vyhodnocena. Stanovení cílů a hypotéz průzkumného šetření je uvedeno v kapitole 1 praktické části, metody průzkumného šetření v kapitole 2. a charakteristika průzkumného vzorku v kapitole 3. Prezentace výsledků a jejich analýza je v kapitole 4. V následující 5. kapitole je komentář a doporučení a v poslední 6. kapitole je provedena verifikace hypotéz.

Ze získaných poznatků vyplývá, že je i nadále nutné v rámci drogové problematiky klást důraz na prevenci, a to zejména ve vztahu k dětem a mládeži. S ohledem na tuto skutečnost je třeba neustále získávat aktuální informace o stavu drogové problematiky na úrovni jednotlivých regionů i v rámci celé ČR a koncepčně přizpůsobovat realizaci protidrogových opatření. Tato opatření by měla vycházet z účinného „boje“ s drogami. Vzhledem k cílové skupině 12 – 15 let, na kterou byla diplomová práce zaměřena, vidím jako hlavní směr preventivního působení využití volného času těchto dětí. Na volnočasových aktivitách by se měla podílet škola v rámci svých možností a materiálního vybavení (počítačové učebny, tělocvičny a jiné vybavení) i různá zájmová sdružení občanů. Zapojení například dobrovolných hasičů do volnočasových aktivit v podobě kroužku mladých hasičů nebo rybářského svazu ve městech a obcích v podobě rybářských kroužků by jistě oslovilo část této věkové skupiny, tak jako to je v případě různých sportovních klubů. Dále usuzuji, že v neposlední řadě by se měla pozornost zaměřit na upevňování instituce rodiny, výchova k zodpovědnému rodičovství, na zprůhlednění financování různých programů prevence a jejich dostupnost.

Přístupy k řešení sociálně patologických jevů, oblast drog nevyjímaje, je třeba s ohledem na jejich vývoj ve společnosti modifikovat, zároveň respektovat charakteristiku dnešní mládeže, jakož

i aktuální trendy v oblasti sociální pedagogiky. Současně by však neměly být opomíjeny osvědčené metody a postupy, jež mají dlouholetou tradici. Mezi ně lze zařadit aktivity, které vycházejí z myšlenky Jana Amose Komenského, že „převýchova je mnohem těžší než výchova“. Z tohoto důvodu by mělo být úsilí v prevenci sociálně patologických jevů zaměřeno zejména do oblasti primární prevence.

RESUMÉ

Diplomová práce „Problematika návykových látek u dětí ve věku 12 – 15 let na okrese Chrudim“, kterou právě máte v rukou, byla zaměřena na stále velmi aktuální a bolestivou oblast našeho života a to oblast zneužívání návykových látek a to jak legálních, tak nelegálních, nejohroženější skupinou populace, kterou je právě dospívající mládež.

Další oblastí, kterou se tato práce zabývá, jsou možnosti prevence ze strany rodiny a zainteresovaných institucí jako jsou škola a policie.

Cílem diplomové práce v teoretické části je shrnout teoretické poznatky o drogové problematice vzhledem k dané věkové skupině a možnosti prevence ze strany rodiny, školy a Policie ČR.

Cílem praktické části je získat aktuální informace o drogové problematice v okrese Chrudim u dětí ve věku 12 – 15 let na základních a speciálních školách a na škole při Dětském domově a tyto vzájemně porovnat.

Celou práci jsem soustředil do čtyř kapitol:

První kapitola pojednává o základních pojmech, vymezuje věkové kategorie dětí ve věku 12 – 15 let a seznamuje s charakteristikou okresu Chrudim.

Druhá kapitola seznamuje s nejrozšířenějšími návykovými látkami mezi touto věkovou skupinou, některé příčiny závislosti, protiprávní jednání spojené s návykovými látkami, právní úpravu a kasuistiku a případ z praxe, který se stal v průběhu průzkumného šetření.

Třetí kapitola popisuje možnosti prevence.

Čtvrtá kapitola obsahuje praktickou část spojenou s dotazníkovým šetřením, otázky a hypotézy, prezentace výsledků, komentář s doporučením a verifikaci hypotéz.

ANOTACE

Vašek Aleš. Problematika návykových látek u dětí ve věku 12 – 15 let na okrese Chrudim. Diplomová práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Institut mezioborových studií Brno, 2010, s.

Diplomová práce se zabývá problémem návykových látek, jejich zneužíváním dětmi ve věku 12 – 15 let na okrese Chrudim. Zabývá se i problematikou prevence zneužívání návykových látek a možnostmi školy, rodiny a policie v této oblasti a mapuje instituce poskytující tuto prevenci na okrese Chrudim. První část má popisný charakter, je zaměřena na teoretické zmapování problematiky. Praktická část je založena na dotazníkovém průzkumném šetření orientovaném na problematiku návykových látek u dětí ve věku 12 – 15 let na okrese Chrudim navštěvující různé typy škol.

Klíčová slova: návykové látky, drogy, závislost, děti, prevence

ANNOTATION

Vašek Aleš. Problems of addictive drugs relevant to children at the age of 12 – 45 in the region Chrudim. Tomas Bata University in Zlín. Institute of interdisciplinary studies Brno, 2010, s.

The graduation theses is focused on problems with abusing of addictive drugs by children at the age of 12 – 15 in the region Chrudim. It is also concerned with prevention of abusing drugs and influence of the school, family and police in this field. Moreover it suveys institutions providing this kind of prevention in the region Chrudim. First part of the graduation theses has a descriptiive character and is focused on the theoretical presentation of the topic. Practical part is based on the answers to the questionnaires orientated to the addictive drug problems related to the children at the age of 12 – 15 from different types of schools in the region Chrudim.

Key words: addictive drugs, drugs, dependence on drugs, children, prevention

SEZNAM POUŽITÉ LITEATURY

1. BAKOŠOVÁ, Z. Sociální pedagogika jako životná pomoc, Public promotion, s.r.o.: 2008. 251 s. ISBN 978-80-969944-0-3.
2. BORNÍK, M. *Drogy. Co bychom o nich měli vědět.* 1. vyd. Praha: Themis, 2001. 32 s. ISBN 80-85821-98-2.
3. ČECHLOVSKÝ, J. Děti a mládež v Chrudimi v roce 2009. Chrudim: MěÚ 2009, 44 s.
4. FALÁŘ, J. Dynamika drogové scény a sociálního klimatu dětí a mládeže 1997-2000, Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, r. s., Brno 2003. 103 s. ISBN 80-86568-16-4.
5. GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu.* 1. vyd. Brno: Paido, 2000. 207 s. ISBN 80-85931-79-6.
6. HARTL, P., HARTLOVÁ, H.: *Psychologický slovník*, Portál, Praha 2000. 774 s. ISBN 8077178303.
7. HRONCOVÁ, J. et al. *Sociální patológia pre sociálnych pracovníkov a pedagógov.* 1. vyd. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela, 2006. 252 s. ISBN 80-8083-223-4.
8. ILLES, T. Děti a drogy. *Fakta, informace, prevence.* 1. vyd. Praha: ISV nakladatelství, 1999. 48 s. ISBN 80-85866-50-1.
9. JIRÁSEK, Z. *Povídání o drogách.* Městský úřad Chrudim, oddělení sociální prevence 2005, 14 s.
10. KALINA, K. a kolektiv, *Drogové závislosti 2*, Praha: Úřad vlády ČR, 2003, 343 s. ISBN 80-86734-05-6.

11. KEJDOVÁ, M. *Základy trestního práva*, vyd. Institut mezioborových studií Brno, 2006. 70 s.
12. KOHOUTEK, R. *Vývojová psychologie*, vyd. Institut mezioborových studií Brno, 2003. 84 s.
13. KOMENSKÝ, J. A. *Informatorium školy mateřské*. Praha: Kalich, 1992. 140 s. ISBN 80-7017-492-7.
14. KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. *Člověk-prostředí-výchova*. 1. vyd. Brno: Paido, 2001. 199 s. ISBN 80-7315-004-2.
15. MARHOUNOVÁ, J., NEŠPOR, K. *Alkoholici, feťáci a gambleři*. Praha: Empatie, 1995. 110 s. ISBN 80-901-6189-8.
16. MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998, 336 s. ISBN 80-7178-226-2.
17. MELGOSA, J., RAUL, P. *Umění výchovy dítěte*. Praha: Advent-Orion s.r.o., 2003. 195 s. ISBN 80-7172-613-3.
18. MÜHLPACHR, P. *Sociální patologie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2001. 104 s. ISBN 80-210-2511-5.
19. NEŠPOR, K., CSÉMY, L., PERNICOVÁ, H. *Jak předcházet problémům s návykovými látkami na základních a středních školách*. Praha: Sportpropag, 1996. 160 s.
20. NOŽINA, M. *Svět drog v Čechách*. 1. vyd. Praha: Koniash Latin Pres, 1997. 348 s. ISBN 80-85917-36-X.
21. POKORNÝ, V., TELCOVÁ, J., TOMKO, A. *Prevence sociálně patologických jevů: Manuál praxe*. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky r. s., 2003. 186 s. ISBN 80-86568-04-0.

- 22.PRESL, J. *Drogová závislost*. 2. rozšíř. vyd. Praha: Maxdorf, 1995. 88 s. ISBN 80-85800-25-X.
- 23.PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*, Portál, Praha 2003.322 s. ISBN 8071787728.
- 24.ŠTÁBLOVÁ, R. *Návykové látky a kriminalita*. 1. vyd. Praha: Vydavatelství PA ČR, 1995. 307 s. ISBN 80-901923-1-9.
- 25.TYLER, A. *Drogy v ulicích*, Ivo Železný, Praha 2000.426 s. ISBN 802373606.
- 26.VAŠEK, A. *Problematika návykových látek na II. Stupni ZŠ a možnosti prevence*, bakalářská práce, 2008. 78 s.
- 27.VIŠŇOVSKÝ, P., BEČKOVÁ, I. *Bludný kruh toxikomanií*. 1. vyd. Hradec Králové: Ekonomická a informační agentura, 1998. 114 s. ISBN 85-85490-76-5.
- 28.VOKURKA, M., HUGO, J. *Praktický slovník medicíny*. 4. rozšíř. vyd. Praha: Maxdorf, 1995. 488 s. ISBN 80-85800-28-4.
- 29.VRBKOVÁ, H. *Omyly a paradoxy primární prevence návykových látek*. *Psychologie dnes*, 2002, roč. 8, č. 12, s.11. ISSN 1211-5886.
- 30.VYHNÁLEK, V., *Drogové závislosti a jejich vlivy na člověka a společnost*, bakalářská práce, 2007. 50 s.
- 31.ZÁBRANSKÝ, T. *Drogová epidemiologie*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003, 96 s. ISBN 80-244-0709-4.
- 32.ŽIŽLAVSKÝ, M. *Metodologie pro sociální politiku a sociální práci*, Masarykova univerzita, Brno 2003. 142 s. ISBN 80-210-3110-7.

33. BULETIN Národní protidrogové centrály, roč. XVI, čtvrtletník 3 a 4/2008, vyd. Policie ČR, NPC, 2002. 64 s. ISSN 1211-8834.
34. Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže mezi sociálně patologické jevy u dětí a mládeže (Čj.: 14514/2000 – 51). Praha: MSMT ČR, 2000.
35. Projekt prevence sociálně patologických jevů Policie ČR „Učíme se s policií“.
36. Školní preventivní program pro mateřské a základní školy, odbor pro mládež, Praha, 2001. 42 s.
37. Zaostřeno na drogy. Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti. Praha: Úřad vlády ČR, 2003, roč. 1, č. 7, 8 s. ISSN 1214-1089.
38. Trestní předpisy, Úplné znění, č. 721. vyd. Jiří Motloch – Sagit, 2009. 256 s. ISBN 978-80-7208-736-5.
39. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.
40. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.
41. Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
42. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

43. Český statistický úřad [online]. [cit. 2010-01-27]. Dostupné z WWW: <http://www.pardubice.czso.cz/xe/redakce.nsf/i/charakteristika_okres_u_chrudim>.

44. Intranet Policie České republiky. [cit. 2010-02-25]. Dostupné z WWW: <http://skpv_sm1.ks.sm/extrem-toxi-mladez-mravnost/index_ml_3.asp>.

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1	Zastoupení respondentů podle pohlaví	56
Graf č. 2	Zastoupení respondentů podle typu školy	57
Graf č. 3	Zastoupení respondentů podle tříd	58
Graf č. 4	Vztah dětí ve věku 12 – 15 let na okrese Chrudim ke kouření	59
Graf č. 5	Vztah dětí ve věku 12 – 15 let na okrese Chrudim k alkoholu	60
Graf č. 6	Zkušenosti s nelegální drogou	61
Graf č. 7	Zastoupení jednotlivých nelegálních drog	62
Graf č. 8	Vědomí o spolužácích, kteří užívají drogy	63
Graf č. 9	Dostupnost drog přímo ve školách	64
Graf č. 10	Zkušenost s dealery drog	65
Graf č. 11	Znalost osob zabývajících se problematikou drog	66

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1	CHARAKTERISTIKA OKRESU CHRUDIM	I
Příloha č. 2	PŘÍPAD Z PRAXE	V
Příloha č. 3	ZAMĚŘENÍ PREVENTIVNÍCH PROGRAMŮ	VI
Příloha č. 4	INSTITUCE PREVENCE NA OKRESE CHRUDIM	IX
Příloha č. 5	DOTAZNÍK	XV
Příloha č. 6	VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ	XVII

Příloha č. 1 CHARAKTERISTIKA OKRESU CHRUDIM

Okres Chrudim ve své dnešní podobě vznikl jako územní a správní celek v roce 1960 sloučením převážné části území dvou okresů: Hlinsko a Chrudim. K nim se přiřčily části dalších tehdy rušených okresů: Čáslav (Ronovsko), Vysoké Mýto (okolí Luže) a Polička (Prosečsko). Rozlohou 993 km² patří ke středně velkým okresům, na území kraje se podílí 22 %. Hustota zalidnění 105 obyvatel na km² je mírně pod krajským průměrem. Na severu a východě sousedí s ostatními okresy Pardubického kraje, tvoří tedy jeho jihozápadní výběžek. Na jihu má krátkou společnou hranici s okresem Žďár nad Sázavou, jihozápadní částí sousedí s okresem Havlíčkův Brod (kraj Vysočina), na západě hraničí s okresem Kutná Hora (Středočeský kraj).

Územím okresu prochází rozhraní dvou geomorfologicky zcela odlišných oblastí. Severní a severovýchodní část je tvořena Českou tabulí, která je typická nižší nadmořskou výškou a výskytem mořských usazenin (pískovce, opuka). Nejnižší bod 231 m n. m. leží při hranici s okresem Pardubice u obce Tuněchody. Jižní a jihozápadní část náležící k Českomoravské soustavě je charakteristická pahorkatinným až vrchovinným reliéfem tvořeným vyvřelými a přeměněnými horninami. Součástí Českomoravské soustavy je Českomoravská vrchovina zastoupená na jihu okresu Železnými horami, které na jihovýchodě přecházejí v Hornosvrateckou vrchovinu. Ta zasahuje do okolí Svratouchu svou vyšší částí – Žďárskými vrchy. Nedaleko zámečku Karlštejn u obce Svratouch se nachází nejvyšší bod okresu s nadmořskou výškou 783 m. Okolí Běstvin na jihozápadě zaujímá úzký pruh Hornosázavské pahorkatiny.

Z poměrně výrazného rozdílu nadmořských výšek vyplývají i odlišné klimatické podmínky v jednotlivých částech okresu. V severní nížinné oblasti s teplejším a sušším klimatem přesahuje průměrná roční teplota 8 °C a roční srážkové úhrny činí v průměru 600 mm. Směrem k jihu se podnebí mění v chladnější a vlhčí, přičemž v jihovýchodní

nejvyšší části okresu se průměrná roční teplota pohybuje kolem 6 °C a úhrn srážek dosahuje až 800 mm ročně.

Převážná část území okresu náleží do povodí Chrudimky, která pramení v jihovýchodním výběžku okresu u obce Svratouch a ústí do řeky Labe v Pardubicích. Na severu se do Chrudimky vlévá Novohradka, která spolu se svými přítoky odvodňuje východ okresu. Západní částí protéká řeka Doubrava vlévající se přímo do Labe. Na malé území na jihovýchodním okraji okresu zasahuje povodí řeky Svratky, která odvádí vodu do Dunaje. Na horním a středním toku Chrudimky jsou vybudovány důležité vodní nádrže Hamry, Seč (rozlohou 220 ha největší vodní plocha v kraji) a Křižanovice, na Doubravě byla vystavěna vodní nádrž Pařížov. Rybníky a ostatní vodní plochy zauímají celkem 1 480 hektarů, tj. 1,5 % rozlohy okresu.

Na zemědělskou půdu připadá 61 % území okresu (60 617 hektarů), z toho nejvíce tvoří orná půda (44 946 ha). Ovocné sady a zahrady leží na 3 093 ha, trvalé travní porosty na 12 579 ha. Z nezemědělské půdy jsou nejvíce zastoupeny lesní pozemky, které pokrývají 29 % rozlohy okresu. V prostoru Železných hor jsou to především lesy smíšené, v Hornosvratecké vrchovině převažují jehličnaté s listnatým podrostem.

Od posledních změn administrativních hranic okresů k 1. lednu 2007 je chrudimský okres rozdělen na 108 obcí, z toho 10 měst a pět městysů (Bojanov, Chroustovice, Trhová Kamenice, Včelákov a Žumberk). V roce 2008 se mezi obce se statutem města vrátily Nasavrky. Z celkového počtu 104 351 obyvatel (k 31. 12. 2008) tvořily ženy 50,6 %. V uplynulých 10 letech se počet obyvatel okresu postupně snižoval. Obrat v roce 2006 byl umožněn výrazným migračním přírůstkem osob v produktivním věku a od roku 2007 zvýšením počtu živě narozených dětí.

Z ekonomického hlediska je okres Chrudim oblastí průmyslově-zemědělskou. Rostlinná výroba v zemědělství je zejména v severní části

okresu (Labská nížina) zaměřena na pěstování obilnin a cukrové řepy. Střed okresu tvoří bramborářská oblast, v jižní části s podhorským charakterem jsou půdy vhodné k pěstování brambor a méně náročných obilovin. V živočišné výrobě převládá produkce vepřového masa.

Průmysl není orientován jednostranně, struktura oborů je poměrně pestrá. K významným průmyslovým centřům patří Chrudim (strojírenství, textilní průmysl), Hlinsko (elektrotechnika, kožešnictví, potravinářství), Skuteč (kožedělný průmysl), Prachovice (stavební hmoty), Třemošnice (strojírenství). Díky rozvoji menších soukromých firem stoupá počet zaměstnaných ve stavebnictví. V Chrudimi se pro ekonomické aktivity ve větším rozsahu využívá průmyslová zóna v bývalé Transportě i nové zóny v jiných částech Chrudimi.

Dlouhodobě má Chrudimsko po svitavském okrese druhou nejvyšší nezaměstnanost v kraji. V roce s nejvyšší nezaměstnaností (2004) hledalo v okrese práci 10,6 % průceschopného obyvatelstva. Postupně se míra registrované nezaměstnanosti snížila až na 5,8 % ke konci roku 2007, přičemž do konce roku 2008 vzrostla na 6,6 %. Řada obyvatel Chrudimska nachází pracovní uplatnění v nedalekých Pardubicích či na Královéhradecku.

Investiční činnost v okrese byla zaměřena nejen na výstavbu nových objektů, ale probíhala rovněž řada rekonstrukcí a oprav. K rozvoji investičních akcí především v oblasti infrastruktury a bydlení přispíval i stát prostřednictvím svých dotací. Města se zaměřila na výstavbu nových bytových domů a technické infrastruktury k těmto domům, stavěny byly také menší sociální byty a domy s pečovatelskou službou. Bytová výstavba se v posledních letech zintenzivnila i v obcích ležících mezi Chrudimí a Pardubicemi. Ke zlepšení zdravotní péče přispěla výstavba nového pavilonu v chrudimské nemocnici, obchodní síť byla rozšířena o nové supermarkety.

V centrech měst (Chrudim, Hlinsko) přispěly ke zlepšení životního prostředí úpravy ploch veřejných prostranství. Příznivci sportu zajisté uvítali rekonstrukci a zastřešení zimních stadionů v Chrudimi a ve Skutči

a výstavbu nového sportovního centra včetně rozšíření lyžařské sjezdovky s unikátním mostem přes silnici I/34 v Hlinsku.

Okres Chrudim patří k turisticky atraktivním oblastem s řadou kulturních a historických památek a mnoha přírodními zajímavostmi. Často navštěvované je historické jádro Chrudimi s Muzeem loutkářských kultur v Mydlářově domě, státní zámek Slatiňany a jeho hipologické muzeum či zříceniny hradů Košumberk, Lichnice, Rychmburk a Oheb. K turistické přitažlivosti regionu značnou měrou přispívá židovský areál v Heřmanově Městci a soubor lidových staveb Vysočina na Veselém Kopci a v přilehlých lokalitách Hlinecka.

Chrudimsko i Hlinecko nabízejí svým návštěvníkům řadu možností pro sportovní vyžití, turistiku i pro aktivní odpočinek spojený s rekreačními vycházkami malebnou přírodou chráněných krajinných oblastí Žďárské vrchy a Železné hory. K rozvoji turistiky v oblasti Touloupcových Maštálí na pomezí svitavského a chrudimského okresu přispělo vybudování několika nových rozhleden. Řada nových rozhleden je též v podhůří Železných hor (např. na Zuberském kopci u Trhové Kamenice či Barborka u Heřmanova Městce).

Příloha č. 2 PŘÍPAD Z PRAXE

V průběhu dotazníkového šetření došlo v DDŠ Hrochův Týnec k případu, který byl oznámen na Policii ČR, Krajské ředitelství Pardubického kraje, Územní odbor Služby kriminální policie a vyšetřování v Chrudimi ze strany vychovatele uvedeného zařízení.

Policejní komisař zahájil dne 16. prosince 2009 úkony trestního řízení pro čin jinak trestný, nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek dle ustanovení § 187/1,3 b) trestního zákona (v té době doposud platného) s tím, že nezl. C. S., trvale bytem Na Moráni 300/9, Praha 2 - Nové Město, přechodně bytem DDŠ Hrochův Týnec, Riegrova 1, Hrochův Týnec dne 29. listopadu 2009 v odpoledních hodinách v Hrochově Týnci, Smetanovo nábřeží u budovy zdravotního střediska poskytla nezl. L. K. a nezl. N. J. – chovancům DDŠ Hrochův Týnec přesně nezjištěné množství konopí, ze kterého společně ubalili cigaretu a společně vykouřili a dále nezl. C. S. téhož dne pro nezl. L. K. přechovávala igelitový sáček s konopím, který byl následně vychovatelem uvedeného zařízení u ní nalezen.

Nezl. C. S. při podání vysvětlení policejnímu komisaři sdělila, že svůj sáček konopí zakoupila v Praze, kde byla na návštěvě rodičů a dále jeho obsah poskytla dalším chovancům na uvedeném místě v Hrochově Týnci. Igelitový sáček, který byl u ní nalezen vychovatelem DDŠ byl nezl. L. K., který si jej rovněž zakoupil při návštěvě rodičů, avšak se bál jej nést do DDŠ. Nezletilá se mu nabídla, že jej pro něj přenese.

Vzhledem k tomu, že jmenovaná nedovršila v době spáchání skutku 15-ti let, bude věc po zadokumentování policejním komisařem z důvodu nepřípustnosti trestního stíhání odložena.

Příloha č. 3 ZAMĚŘENÍ PREVENTIVNÍCH PROGRAMŮ

Pro 6. ročník

Program je vhodné založit na aktivní práci skupiny i každého jednotlivce. V rámci tohoto programu je třeba stanovit pravidla soužití ve skupině, aktivní naslouchání, pravdivost, důvěryhodnost, tolerance, maximální osobní nasazení. Pravidla je optimální stanovit na základě prožitku aktivní formou tak, aby je žáci přijali za svá. Program je vhodné doplnit hrami s nácvikem verbální a neverbální komunikace, hrou na sebezpoznání, simulačními hrami a relaxačními aktivitami. Cílem je vytvořit dobře fungující tým žáků a učitelů.

Obsah programu:

- vzájemné poznávání účastníků
- vytváření vztahu důvěry mezi žáky a učiteli a mezi žáky navzájem
- stanovení pravidel soužití třídní komunity
- formování skupiny, která je pro žáky bezpečným místem, která jim pomůže vyhnout se rizikovému společensky nežádoucímu chování – užívání alkoholu a drog, vzniku různých typů závislostí apod.
- začlenění nových žáků do komunity třídy

Pro 7. ročník

Program musí reagovat na celou řadu změn, přinášejících zátěžové situace v tomto věkovém období. Rozvoj pubertálního období s celou řadou fyzických a psychických proměn je obdobím rizikovým pro nástup sociálně patologických jevů.

Je proto nutné pokračovat v budování kvalitního vrstevnického týmu, ve kterém se žáci cítí bezpečně a jistě. Opět je vhodné využít několikadenní intenzivní pobytové soustředění se zaměřením na

- hlubší vzájemné poznávání účastníků
- prohlubování vztahů důvěry

- upevňování kolektivních vztahů se včasným podchycením nežádoucích projevů chování
- trénink obrany před manipulací s uměním říci „ne“
- trénink odpovědnosti za vlastní rozhodnutí
- zvládnání náročných fyzických duševních situací
- umění vyrovnat se s neúspěchem

Pro 8. ročník

Program je vhodné realizovat výrazně aktivní formou. Osvědčenými metodami jsou brainstorming, diskuse, hraní rolí, rozhovor, empatie, kreslení a další. Posiluje se činnost jednotlivců, spolupráce ve skupině, volba vhodné komunikace, prosazování návrhů. Součástí programu by měly být hry na nácvik verbální a nonverbální komunikace, simulační hry a relaxační techniky, využití metody kritického myšlení. Pomocí projektů je vhodné ověřit kvalitu vytvořených postojů ke zdravému životnímu stylu a sociálně patologických jevům u dětí.

Program by měl být zaměřen na:

- upevňování vztahů v komunitě vrstevníků
- rozvoj schopností přijímat svobodná a odpovědná rozhodnutí
- nácvik efektivní komunikace na základě vlastních prožitků
- nácvik řešení zátěžových situací
- zvýšení schopnosti odolávat nebezpečím, krizím, stresu, zátěžovým situacím (včetně odmítání alkoholu, drog, nikotinu, nevhodných způsobů chování)
- přehled životních rizik
- společenské vztahy (včetně mediální hygieny, vlivu reklamy apod.)
- modelové a projektové situace poskytující návody k řešení problémů

Vhodnou součástí programu jsou kompenzační a relaxační aktivity sportovní a turistické.

Pro 9. ročník

Program by měl mapovat dosažené výsledky osobnostního a sociálního rozvoje, fixovat tyto dovednosti a postoje a využívat prvků předchozích programů. Převažovat by měly zážitkové aktivity a formy práce podporující příznivé klima ve třídě.

Příloha č. 4 INSTITUTE PREVENCE NA OKRESE CHRUDIM

Městský úřad Chrudim – odbor sociálních věcí a zdravotnictví

Součástí tohoto odboru je Oddělení prevence, které v sobě zahrnuje další mimo jiné tyto pozice:

□ Kurátor pro mládež – zajišťuje péči o nezletilé děti do 15 let věku, které se dopustily činu jinak trestného, péči o mladistvé 15 – 18 let, kde bylo zahájeno trestní stíhání nebo objasňování přestupku, péči o nezletilé děti s opakovanými poruchami chování závažného charakteru jako jsou toxikomanie, záškoláctví, útoky z domova a další.

□ Protidrogový koordinátor a sociální asistent – zajišťuje primární prevenci v oblasti drog a získává na ni finanční prostředky, získává informace o přehledu drog, které se na území okresu Chrudim vyskytují, sleduje sítě služeb, které jsou v této oblasti k dispozici, spolupracuje se školskými zařízeními, zejména s metodiky prevence sociálně patologických jevů v základních školách

Další subjekt tohoto odboru je Oddělení péče o rodinu a dítě, které v sobě zahrnuje pracovníky, kteří se zabývají:

□ Náhradní rodinnou péči – osvojení, pěstounská péče, předpěstounská a předadopční péče, poradenství

□ Opatrovnictvím, sociálně právní ochrannou – zajišťuje výkon sociálně právní ochrany dětí, zastupuje děti při jednání u soudu a poskytuje poradenství

Amalthea o. s. Chrudim

Občanské sdružení Amalthea vzniklo v roce 2003 a jeho cílem je poskytovat dostupné a kvalitní služby podporující rozvoj péče o rodinu a dítě. Je nestátní neziskovou organizací, která podporuje zdravé fungování rodiny, pomáhá řešit problémy tak, aby se předcházelo umístování dětí do ústavní péče, podporuje a doprovází náhradní rodiny.

Programy této organizace:

- Centrum náhradní rodinné péče – poskytuje širokou škálu sociálních služeb pěstounským rodinám;
- Zdravá rodina – podpora aktivit nejen znevýhodněných, ale rovněž kvalitně působících rodin;
- Sanace rodiny – poskytování sociálních služeb rodinám, které mají dítě umístěné v ústavní péči nebo jsou odebráním dítěte ohroženy.

Archa, Středisko výchovné péče pro děti a mládež Chrudim

Školské zařízení, které poskytuje preventivně výchovnou péči dětem a mladistvým s negativními jevy v chování, školními a rodinnými problémy.

Za cíl mám zachytit první signály problémů nebo potíží v procesu psychologického vývoje jedince, poskytnout mu radu nebo systematickou péči a tím předejít vážným problémům, jakými jsou toxikomanie, kriminalita, záškoláctví, aj. Středisko výchovné péče poskytuje pomoc v případech, kdy rodinná výchova z různých důvodů selhává, rodina výchovu nezvládá nebo zanedbává a jsou zdrojem závažnějších problémů, které by mohly vyústit v soudem nařízenou ústavní výchovu.

Předpoklady, které podmiňují výsledky práce s klientem - dítětem:

- Svobodné rozhodnutí klienta – dítěte na sobě pracovat
- Ochota rodiny a klienta – dítěte spolupracovat se střediskem výchovné péče

□ Snaha rodičů o zlepšení výchovných podmínek a klima v rodině

Zařízení dále rozvíjí spolupráci se školami a jinými odbornými pracovišti jako jsou pedagogicko-psychologické poradny, orgánem sociálně právní ochrany dětí, psychiatrem a pediatrem, se kterými se snaží nalézt nejvhodnější formy pomoci.

Centrum J. J. Pestalozziho, o.p.s. Chrudim

Poskytuje registrované služby v oblasti krizové pomoci, terénních programů, Domy na půl cesty, telefonická krizová pomoc, nízkoprahové zařízení pro mládež:

□ Krizové centrum (krizová pomoc) – telefonická krizová pomoc, e-mailové poradenství, přímá krizová intervence, individuální a skupinová psychoterapie, mediace, zprostředkování kontaktu na jiná odborná pracoviště, odborné přednášky pro veřejnost a instituce

□ Komplexní péče o oběti domácího násilí – telefonická krizová pomoc, e-mailové poradenství, sociálně-právní poradenství, psychologické poradenství, individuální a skupinová psychoterapie, mediace, výcvikové pobyty, sociální asistence, pobytové programy na utajené adrese, besedy a přednášky

□ Domy na půli cesty – pro dorost (15-18 let) a mladé lidi (19-26 let), kteří odcházejí ze zařízení s nařízenou ústavní výchovou, náhradní rodinné péče, vyrůstající bez podpory a péče své rodiny a jsou v nepříznivé životní situaci, ubytování (max. 24 měsíců), poradenství, budování a rozvoj pracovních návyků a dovedností nezbytných pro integraci osob na trh práce, sociální výcvik, sociální služby, terénní práce aj.

□ Poradenské centrum pro děti a mládež s nařízenou ústavní výchovou (nízkoprahové zařízení pro děti a mládež) – telefonické, e-mailové poradenství, víkendové výcvikové pobyty se sociálně terapeutkou náplní, sociální výcvik, výchovná, vzdělávací a sociálně terapeutická činnost aj.

Terénní programy „Ambulantní péče“ – mladým lidem, kteří se ocitli na hranici zákona, klienti Probační a mediační služby, bývalým klientům dětských domovů, výchovných ústavů a domů na půli cesty

Centrum psycho-sociální pomoci Chrudim

Poradna poskytuje služby rovněž v oblasti závislostí, psychické problémy a tím spojené (alkohol, drogy, hráčství, sekty sociální nepřizpůsobení apod.) a problematice širších rodinných vztahů (problémy soudržnosti v rodině, nesoulad potřeb v rodině, odchodu dětí z rodiny, rodinný provoz, volný čas, vztahy rodičů a dětí apod.)

Laxus, o. s.

Zařízení působící v Hradci Králové je určeno pro uživatele drog a poskytuje služby:

- Poradenství na snižování rizik spojených s užíváním drog
- Sociální poradenství
- Výměnný injekční program
- Zprostředkování specializovaných sociálních a zdravotních služeb
- Sociální práce, telefonické poradenství, individuální a rodinné poradenství

Pedagogicko-psychologická poradna Chrudim

Je školské zařízení, jehož úkolem je poskytování komplexních psychologických, speciálně pedagogických, metodických a sociálně poradenských služeb. Pro cílovou skupinu dětí, dospívající a mladí lidé,

jejich rodiny, školy a školská zařízení, které navštěvují, poskytuje mimo jiné služby v řešení mimo jiné těchto problémů:

- Výchovné problémy
- Otázky rodinných vztahů, prevence sociálně nežádoucích jevů na školách a školských zařízeních
- Vzdělávací programy pro pedagogy
- Otázky zdravého životního stylu

Probační a mediační služba České republiky Chrudim

Činnost je zaměřena na sociální služby v oblasti trestního práva, poskytuje poradenství, informace a pomoc účastníkům trestního řízení.

Šance pro Tebe, o. s. Chrudim

Posláním organizace je „podpora seberealizace jednotlivců i skupin pro rozvoj otevřené a tvořivé místní komunity“. Poskytuje dle zákona o sociálních službách a zákona o sociálně právní ochraně dítěte a mládeže nízkoprahové (= snadno dostupné) sociální služby dětem, mládeži a mladým dospělým, podporuje volnočasové, zájmové a komunitní činnosti. Provozuje kluby pro děti a mládež a provádí terénní kontaktní práci v okrese Chrudim:

- Sociální programy – pomoc mladým v obtížných životních situacích
- NZDM Kopretina Chrudim – věková skupina 5-11 let ohrožená sociálním vyloučením
- NZDM Školní náměstí Chrudim – děti a mládež v obtížných životních situacích
- NZDM Jeskyně Prachovice – děti a mládež v obtížných životních situacích
- Streetwork Chrudim – terénní sociální práce pro děti a mládež, kteří tráví většinu svého volného času na ulici

- NZDM Agora Chrudim – klub pro mladé lidi, smysluplné trávení volného času a realizace vlastních aktivit, zájmů a nápadů
- NZDM Skateareál Chrudim – terénní sociální práce v prostředí chrudimského skate parku
- Komunitní programy – budování příznivého prostředí pro mladé v místní komunitě, vzdělávání profesionálů, dobrovolníků a aktivistů, dobrovolnictví

6. O jakou drogu šlo:

- a) marihuana
- b) hašiš
- c) toluen
- d) pervitin
- e) extáze
- f) durman
- g) heroin
- h) kokain
- ch) LSD
- i) jiné (napiš)

7. Je ve škole někdo, kdo něco bere?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

8. Dá se ve škole sehnat nelegální droga?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

9. Nabízel Ti už někdy někdo drogu?

- a) ano
- b) ne

10. Pokud jsi někdy už drogu vzal, jaký jsi měl (a) k tomu důvod?
(napiš)

.....
.....

11. Znáš někoho, kdo se zabývá problematikou drog a může nějak pomoci?

- a) ano
- b) ne

12. Pokud ano, tak koho? (napiš)

.....

Příloha č. 6 VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

Tabulka 1 Vztah dětí ve věku 12–15 let ke kouření podle typu škol (v %)

Typ školy	Nekouřím vůbec	Kouřím svátečně (1-2x za měsíc)	Kouřím několikrát za týden	Kouřím denně nebo téměř denně
ZŠ Chrudim	63,16	12,28	7,02	17,54
ZŠ Chrast	54,35	4,35	8,70	32,60
ZŠ Třemošnice	56,14	10,53	10,53	22,80
ZŠ Hr. Týnec	69,14	11,10	9,88	9,88
SŠ Chrudim	57,69	13,46	7,70	21,15
SŠ Skuteč	51,72	6,90	13,80	27,58
SaP Š Hlinsko	67,39	6,52	8,70	17,39
DDŠ Hr. Týnec	31,82	9,09	18,18	40,91

Tabulka 2 Vztah dětí ve věku 12 – 15 let alkoholu podle typu škol (v %)

Typ školy	Alkohol nepijí vůbec	Občas se napijí (oslavy, Silvestr, narozeniny)	Napijí se tak jednou za měsíc	Napijí se častěji
ZŠ Chrudim	35,09	52,63	12,28	0
ZŠ Chrast	39,13	54,35	6,52	0
ZŠ Třemošnice	35,09	52,63	12,28	0
ZŠ Hr. Týnec	24,69	60,49	14,82	0
SŠ Chrudim	42,31	50,00	7,69	0
SŠ Skuteč	51,72	44,83	3,45	0
SaP Š Hlinsko	34,78	56,52	8,70	0
DDŠ Hr. Týnec	45,45	36,37	9,09	9,09

Tabulka 3 Zkušenosti s nelegální drogou podle typu škol (v %)

Typ školy	Nelegální grogy jsem zkusil(a)	Nelegální drogy jsem nezkusil(a)
ZŠ Chrudim	19,23	80,77
ZŠ Chrast	19,57	80,43
ZŠ Třemošnice	14,03	85,97
ZŠ Hr. Týnec	24,69	75,31
SŠ Chrudim	15,38	54,32
SŠ Skuteč	20,69	79,31
SaP Š Hlinsko	15,22	84,78
DDŠ Hr. Týnec	63,64	36,36

Tabulka 4 Odpověď na otázku, zda je ve škole někdo, kdo něco bere podle typu škol (v %)

Typ školy	Ano	Ne	Nevím
ZŠ Chrudim	20,05	19,23	60,72
ZŠ Chrast	8,70	28,26	63,04
ZŠ Třemošnice	8,77	24,56	66,67
ZŠ Hr. Týnec	22,22	7,41	70,37
SŠ Chrudim	11,54	17,31	71,15
SŠ Skuteč	6,90	34,48	58,62
SaP Š Hlinsko	8,70	36,96	54,34

Tabulka 5 Odpověď na otázku zda se dají přímo ve škole sehnat drogy podle typu škol (v %)

Typ školy	Ano	Ne	Nevím
ZŠ Chrudim	10,53	29,82	59,65
ZŠ Chrast	8,70	39,13	52,17
ZŠ Třemošnice	3,51	29,82	66,67
ZŠ Hr. Týnec	30,86	28,40	40,74
SŠ Chrudim	7,69	28,85	63,46
SŠ Skuteč	6,90	58,62	34,48
SaP Š Hlinsko	4,35	36,96	58,69
DDŠ Hr. Týnec	31,82	54,55	13,63

Tabulka 6 Zkušenost s dealery drog podle typu škol (v %)

Typ školy	Ano	Ne
ZŠ Chrudim	14,04	85,96
ZŠ Chrast	17,39	82,61
ZŠ Třemošnice	7,02	92,98
ZŠ Hr. Týnec	35,80	64,20
SŠ Chrudim	15,38	84,62
SŠ Skuteč	27,59	72,41
SaP Š Hlinsko	10,87	89,13
DDŠ Hr. Týnec	63,63	36,37

Tabulka 7 Znalost osob zabývajících se problematikou drog podle typu škol (v %)

Typ školy	Ano	Ne
ZŠ Chrudim	49,12	50,88
ZŠ Chrast	43,47	56,53
ZŠ Třemošnice	56,14	43,86
ZŠ Hr. Týnec	40,74	59,26
SŠ Chrudim	28,85	71,15
SŠ Skuteč	51,72	48,28
SaP Š Hlinsko	39,13	60,87
DDŠ Hr. Týnec	54,55	45,45

ZŠ Dr. Jana Malíka Chrudim - 57 žáků

Kouření

Nekouřím vůbec	36
Kouřím svátečně (jednou - dvakrát za měsíc)	7
Kouřím párkrát za týden	4
Kouřím denně nebo téměř denně	10

Alkohol

Alkohol nepiji vůbec	20
Občas se napiji (oslavy, Silvestr, narozeniny)	30
Napiji se tak jednou za měsíc	7
Napiji se častěji	0

Nelegální drogy

Nelegální drogy jsem zkusil (a)	11
Nelegální drogy jsem nezkusil (a)	46

O jakou drogu šlo?

Marihuana	10
Hašiš	1
Toluen	0
Pervitin	0
Extáze	0
Durman	0
Heroin	0
Kokain	0
LSD	0
Jiné (napíš)	0

Je ve škole někdo, kdo něco bere?

Ano	12
Ne	11
Nevím	34

Dá se ve škole sehnat nelegální droga?

Ano	6
Ne	17
Nevím	34

Nabízel Ti někdo drogu?

Ano	8
Ne	49

Znáš někoho, kdo se zabývá problematikou drog a může pomoci?

Ano	28
Ne	29

Základní škola Chrast - 46 žáků

Kouření

Nekouřím vůbec	25
Kouřím svátečně (jednou - dvakrát za měsíc)	2
Kouřím párkrát za týden	4
Kouřím denně nebo téměř denně	15

Alkohol

Alkohol nepiji vůbec	18
Občas se napiji (oslavy, Silvestr, narozeniny)	25
Napiji se tak jednou za měsíc	3
Napiji se častěji	0

Nelegální drogy

Nelegální drogy jsem zkusil (a)	9
Nelegální drogy jsem nezkusil (a)	37

O jakou drogu šlo?

Marihuana	9
Hašiš	0
Toluen	0
Pervitin	0
Extáze	0
Durman	0
Heroin	0
Kokain	0
LSD	0
Jiné (napíš)	0

Je ve škole někdo, kdo něco bere?

Ano	4
Ne	13
Nevím	27

Dá se ve škole sehnat nelegální droga?

Ano	4
Ne	18
Nevím	24

Nabízel Ti někdo drogu?

Ano	8
Ne	38

Znáš někoho, kdo se zabývá problematikou drog a může pomoci?

Ano	20
Ne	26

Základní škola Třemošnice - 57 žáků

Kouření

Nekouřím vůbec	32
Kouřím svátečně (jednou - dvakrát za měsíc)	6
Kouřím párkrát za týden	6
Kouřím denně nebo téměř denně	13

Alkohol

Alkohol nepiji vůbec	20
Občas se napiji (oslavy, Silvestr, narozeniny)	30
Napiji se tak jednou za měsíc	7
Napiji se častěji	0

Nelegální drogy

Nelegální drogy jsem zkusil (a)	8
Nelegální drogy jsem nezkusil (a)	49

O jakou drogu šlo?

Marihuana	8
Hašiš	0
Toluen	0
Pervitin	0
Extáze	0
Durman	0
Heroin	0
Kokain	0
LSD	0
Jiné (napíš)	0

Je ve škole někdo, kdo něco bere?

Ano	5
Ne	14
Nevím	38

Dá se ve škole sehnat nelegální droga?

Ano	2
Ne	17
Nevím	38

Nabízel Ti někdo drogu?

Ano	4
Ne	53

Znáš někoho, kdo se zabývá problematikou drog a může pomoci?

Ano	32
Ne	25

Základní škola Hrochův Týnec - 81 žáků

Kouření

Nekouřím vůbec	56
Kouřím svátečně (jednou - dvakrát za měsíc)	9
Kouřím párkrát za týden	8
Kouřím denně nebo téměř denně	8

Alkohol

Alkohol nepiji vůbec	20
Občas se napiji (oslavy, Silvestr, narozeniny)	49
Napiji se tak jednou za měsíc	12
Napiji se častěji	0

Nelegální drogy

Nelegální drogy jsem zkusil (a)	20
Nelegální drogy jsem nezkusil (a)	61

O jakou drogu šlo?

Marihuana	20
Hašiš	1
Toluen	0
Pervitin	0
Extáze	0
Durman	0
Heroin	0
Kokain	0
LSD	0
Jiné (napíš)	0

Je ve škole někdo, kdo něco bere?

Ano	18
Ne	6
Nevím	57

Dá se ve škole sehnat nelegální droga?

Ano	25
Ne	23
Nevím	33

Nabízel Ti někdo drogu?

Ano	29
Ne	52

Znáš někoho, kdo se zabývá problematikou drog a může pomoci?

Ano	33
Ne	48

Speciální škola Chrudim - 52 žáků

Kouření

Nekouřím vůbec	30
Kouřím svátečně (jednou - dvakrát za měsíc)	7
Kouřím párkrát za týden	4
Kouřím denně nebo téměř denně	11

Alkohol

Alkohol nepiji vůbec	22
Občas se napiji (oslavy, Silvestr, narozeniny)	26
Napiji se tak jednou za měsíc	4
Napiji se častěji	0

Nelegální drogy

Nelegální drogy jsem zkusil (a)	8
Nelegální drogy jsem nezkusil (a)	44

O jakou drogu šlo?

Marihuana	8
Hašiš	0
Toluen	0
Pervitin	0
Extáze	0
Durman	0
Heroin	0
Kokain	0
LSD	0
Jiné (napíš)	0

Je ve škole někdo, kdo něco bere?

Ano	6
Ne	9
Nevím	37

Dá se ve škole sehnat nelegální droga?

Ano	4
Ne	15
Nevím	33

Nabízel Ti někdo drogu?

Ano	8
Ne	44

Znáš někoho, kdo se zabývá problematikou drog a může pomoci?

Ano	15
Ne	37

Speciální škola Chrudim - 52 žáků

Kouření

Nekouřím vůbec	30
Kouřím svátečně (jednou - dvakrát za měsíc)	7
Kouřím párkrát za týden	4
Kouřím denně nebo téměř denně	11

Alkohol

Alkohol nepiji vůbec	22
Občas se napiji (oslavy, Silvestr, narozeniny)	26
Napiji se tak jednou za měsíc	4
Napiji se častěji	0

Nelegální drogy

Nelegální drogy jsem zkusil (a)	8
Nelegální drogy jsem nezkusil (a)	44

O jakou drogu šlo?

Marihuana	8
Hašiš	0
Toluen	0
Pervitin	0
Extáze	0
Durman	0
Heroin	0
Kokain	0
LSD	0
Jiné (napíš)	0

Je ve škole někdo, kdo něco bere?

Ano	6
Ne	9
Nevím	37

Dá se ve škole sehnat nelegální droga?

Ano	4
Ne	15
Nevím	33

Nabízel Ti někdo drogu?

Ano	8
Ne	44

Znáš někoho, kdo se zabývá problematikou drog a může pomoci?

Ano	15
Ne	37

Praktická a speciální škola Hlinsko - 46 žáků

Kouření

Nekouřím vůbec	31
Kouřím svátečně (jednou - dvakrát za měsíc)	3
Kouřím párkrát za týden	4
Kouřím denně nebo téměř denně	8

Alkohol

Alkohol nepiji vůbec	16
Občas se napiji (oslavy, Silvestr, narozeniny)	26
Napiji se tak jednou za měsíc	4
Napiji se častěji	0

Nelegální drogy

Nelegální drogy jsem zkusil (a)	7
Nelegální drogy jsem nezkusil (a)	39

O jakou drogu šlo?

Marihuana	7
Hašiš	0
Toluen	0
Pervitin	0
Extáze	0
Durman	0
Heroin	0
Kokain	0
LSD	0
Jiné (napíš)	1 x lysohlávka

Je ve škole někdo, kdo něco bere?

Ano	4
Ne	12
Nevím	30

Dá se ve škole sehnat nelegální droga?

Ano	2
Ne	17
Nevím	27

Nabízel Ti někdo drogu?

Ano	5
Ne	41

Znáš někoho, kdo se zabývá problematikou drog a může pomoci?

Ano	18
Ne	28

Dětský domov se školou Hrochův Týnec - 22 žáků

Kouření

Nekouřím vůbec	7
Kouřím svátečně (jednou - dvakrát za měsíc)	2
Kouřím párkrát za týden	4
Kouřím denně nebo téměř denně	9

Alkohol

Alkohol nepiji vůbec	10
Občas se napiji (oslavy, Silvestr, narozeniny)	8
Napiji se tak jednou za měsíc	2
Napiji se častěji	2

Nelegální drogy

Nelegální drogy jsem zkusil (a)	14
Nelegální drogy jsem nezkusil (a)	8

O jakou drogu šlo?

Marihuana	14
Hašiš	4
Toluen	2
Pervitin	4
Extáze	1
Durman	0
Heroin	2
Kokain	0
LSD	5
Jiné (napíš)	3 x lysohlávka

Je ve škole někdo, kdo něco bere?

Ano	9
Ne	4
Nevím	9

Dá se ve škole sehnat nelegální droga?

Ano	7
Ne	12
Nevím	3

Nabízel Ti někdo drogu?

Ano	14
Ne	8

Znáš někoho, kdo se zabývá problematikou drog a může pomoci?

Ano	12
Ne	10